

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยากร เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต การให้อาหารที่ถูกต้องแก่ทารกตั้งแต่แรกเกิดจะทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตทางร่างกาย และสมองตามขั้นตอนและประสานกัน มีนิสัยการกินที่ดีและถูกต้อง วางรากฐานสุขภาพทางกายและจิตใจ รวมทั้งลดอัตราการเจ็บป่วยทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ประสงค์ ตูจันทา 2526 : 14) ซึ่งทารกจะเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติต่อไปในภายหน้า

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในปัจจุบันมีส่วนทำให้รูปแบบการให้นมทารกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งในสมัยดั้งเดิมให้อาหารทารกด้วยวิธีทางธรรมชาติโดยใช้นมมารดา ในปัจจุบันนมผสมซึ่งผลิตตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทในการให้อาหารทารกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับที่สมชาย ดุรงค์เดช และคณะ (2520) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบทางนิเวศน์วิทยาต่อการใช้นมมารดาเลี้ยงทารก พบว่าองค์ประกอบทางโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจของมารดามีอิทธิพลต่อการเลือกชนิดนมที่ใช้เลี้ยงทารก ซึ่งพบว่าแนวโน้มการเลี้ยงบุตรด้วยน้ำนมมารดาลดลงมาก ในประเทศไทยนั้นได้ทำการสำรวจการใช้นมมารดาและนมผสมไว้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ.1969 ถึงปี ค.ศ.1979 โดยสถาบันศึกษาประชากร พบว่า มารดาในชนบทเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาลดลงจาก 72 % เหลือ 56 % ส่วนในเมืองพบว่ามารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาลดลงจาก 42 % เหลือเพียง 26 % นอกจากนี้ยังพบว่าระยะเวลาในการให้นมบุตรก็ลดลงด้วยเช่นเดียวกัน นั่นคือในชนบทเด็กหย่านมมารดาลดลงจากอายุ 22 เดือนเป็น 18 เดือน และในเขตเมืองเด็กหย่านมมารดาลดลงจากอายุ 13 เดือนเป็น 8 เดือน (Knodel and Debawalya 1980 : 78)

ปัจจุบันนักวิชาการที่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพทารก ได้ให้ความสนใจและรณรงค์การใช้นมมารดาเลี้ยงทารกมากขึ้น ด้วยเชื่อว่านมมารดาเป็นอาหารที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทารก (ประสงค์ ตูจันทา 2526 : 14, สมชาย ดุรงค์เดช 2526 : 1, ไกรสิทธิ์ ตันติสิรินทร์ 2522)

ทารกที่เลี้ยงนมชนิดอื่นมีร้อยละการป่วยด้วยโรคติดเชื้อง่ายกว่าทารกที่เลี้ยงด้วยนมมารดาถึง 2 เท่า และมีอัตราตายด้วยโรคติดเชื้อสูงกว่าถึง 9 เท่า (Cunningham 1977, Clavano 1982, Well 1980, ยง ภู่วรรณ และคณะ 2524)

จากการศึกษาของภารตี เดิมเจริญ (2520) พบว่ามารดาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทางมานุษยวิทยาภายใต้ความร่วมมือระหว่างคณะสังคมศาสตร์ และมานุษยศาสตร์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ศึกษาทัศนคติต่อการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาและนมขวดมารดาเกือบทุกคน เชื่อว่าการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดานั้นดีกว่านมชนิดอื่น ๆ โดยให้เหตุผลในด้านเศรษฐกิจ ทำให้ทารกมีภูมิคุ้มกันโรค เป็นการให้ความใกล้ชิดและความอบอุ่นแก่ทารก สะดวก สอาด และอึดกว่า และก็มีมารดาหลายคนที่คำนึงถึงข้อเสียของการให้นมมารดาที่น้ำนมเลอะ เเทอะ เสื่อ เพราะนมคัด ทำให้ไม่สะดวกในการออกไปทำงานนอกบ้าน และมี 2 คน ที่เชื่อว่าการให้ลูกกินนมจะทำให้รูปร่างเสีย (สุบรรณ พันธวิชาวาส และคณะ 2526 : 67-71) เช่นเดียวกับการศึกษาของ สมหมาย อุดสุวรรณ และคณะ (2523) มารดาให้เหตุผลที่เลี้ยงทารกด้วยนมตนเองเพราะสะดวกร้อยละ 36.49 ยากจน ร้อยละ 20.60 มีประโยชน์ร้อยละ 18.67 ส่วนเหตุผลที่ไม่ให้นมมารดาเพราะไม่มีเวลาร้อยละ 57.75 นอกนั้นเป็นเพราะไม่มีน้ำนมและสุขภาพไม่ดี สำหรับเกณฑ์ในการเลือกใช้นมนั้นสังเกตเห็นว่าการแนะนำของญาติและเพื่อนบ้าน เป็นส่วนที่มีอิทธิพลมากที่สุด และจะไม่เปลี่ยนไปใช้ยี่ห้ออื่นหากไม่ปรากฏว่าทารกกินแล้วมีผลเสีย เช่น ท้องเสีย ไม่โตเท่าที่ควร ฯลฯ (สุบรรณ พันธวิชาวาส และคณะ 2526 : 67-71) แต่ผลการศึกษาของวินดี วราวีย์ และอัญญา มณีฉาย (2521) พบว่าในการเลือกใช้นมผสมมารดาส่วนใหญ่ตามจากแพทย์ พยาบาล หรือใช้ตามที่โรงพยาบาลใช้

จะเห็นได้ว่ามารดาจะเลือกใช้นมชนิดใดในการเลี้ยงทารกนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นการที่จะรณรงค์การใช้นมมารดาให้ได้ผล จึงควรจะทำความเข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมมารดาได้ เพื่อว่าเราจะสามารถกำหนดนโยบายและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงได้สนใจทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A Theory of Reasoned

Action) ของฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975, Ajzen and Fishbein 1980) ซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมได้ด้วยโครงสร้างของทฤษฎีที่ไม่ซับซ้อน และใช้โมเดลจำนวนน้อย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร ทศนคติ และการคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิงในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมของบุคคล นอกจากนี้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ยังศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลโดยละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975 Ajzen and Fishbein 1980) มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่ตนมีอย่างเป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่อาจเกิดจากการกระทำของตนก่อนตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง (Ajzen and Fishbein 1980 : 5) และมีใจความของทฤษฎีโดยสรุปดังนี้ (ธีระพร สุวรรณไพ 2526 : 1-2)

1. พฤติกรรมส่วนมากอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคล หรือเจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention ย่อว่า I) ของบุคคลซึ่งเป็นตัวกำหนดที่ใกล้ชิดกับการกระทำ

2. เจตนาเชิงพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับตัวกำหนด 2 ตัวคือ

ก) บัญชีส่วนบุคคล เป็นการประเมินทางบวก-ลบของบุคคลต่อการกระทำ

เรียกว่าทัศนคติต่อพฤติกรรม (A_B)

ทัศนคติต่อพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Behavioral belief ย่อว่า b_i) และการประเมินผลการกระทำ (Evaluation of Consequences ย่อว่า e_i) เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$A_B = f \left[\sum_{i=1}^n b_i e_i \right]$$

ข) ปัจจัยทางสังคม เป็นการประมาณของบุคคลว่าตนจะมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm ย่อว่า SN) เพียงใด กลุ่มอ้างอิงหมายถึง บุคคลใกล้ชิดที่มีความสำคัญต่อบุคคลผู้นั้น

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับทรศนะของกลุ่มอ้างอิง ต่อการกระทำของคน (Normative belief ย่อว่า NB_i) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่าบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้ตนทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นเพียงใด และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply ย่อว่า Mc_i) เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$SN = f \left[\sum_{i=1}^m NB_i Mc_i \right]$$

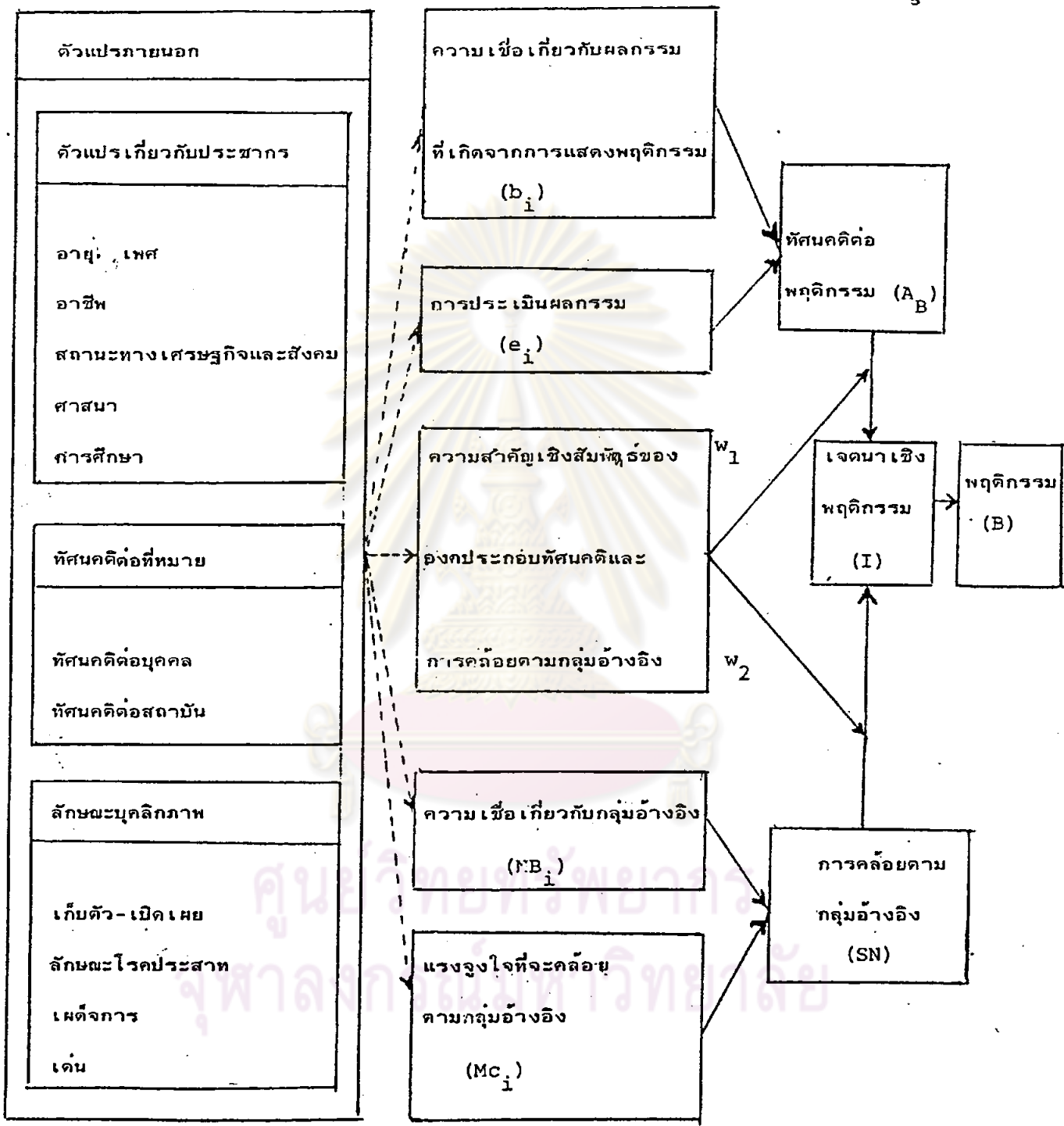
3. จากข้อ 1 และ 2 สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$B \sim I = f \left[A_B W_1 + SN W_2 \right]$$

W_1 และ W_2 เป็นน้ำหนักที่จะได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

4. ความสำคัญของทัศนคติต่อพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนหนึ่งขึ้นกับเจตนาเชิงพฤติกรรม หรือพฤติกรรมเอง นั่นคือพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจถูกกำหนดโดยทัศนคติต่อพฤติกรรมมากกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมากกว่าจากทัศนคติต่อพฤติกรรม แต่พฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งสองได้เช่นกัน และความสำคัญของปัจจัยทั้งสองนี้อาจแตกต่างกันจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

5. ตัวแปรภายนอก (External Variables) เช่นตัวแปรชีวสังคม ทัศนคติที่มุ่งเป้าหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น หรือบุคลิกภาพ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก็ต่อเมื่อตัวแปรนั้น ๆ มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หรือเจตนาเชิงพฤติกรรม

-----แสดงความ เป็นไป ได้ของความ สัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร ภายนอกกับตัวแปร ต่าง ๆ ในทฤษฎี

_____ แสดงความสัมพันธ์ โดยตรง เชื่อมโยง ระหว่างตัวแปร ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Ajzen and Fishbein 1980 : 84)

ตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการทำด้วยเหตุผล จะอธิบายโดยละเอียดตามลำดับจาก
พฤติกรรมเจตนาเชิงพฤติกรรม ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม และตัวแปรภายนอก

1. พฤติกรรม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมจะต้องพิจารณาในด้านต่าง ๆ
ดังนี้

ก พฤติกรรมและผล (outcome)

ในการศึกษารุ่นแรก จะต้องพิจารณาให้แน่ชัดว่าเรากำลังสนใจพฤติกรรมหรือผล หากสนใจผลก็จะต้องมีความยุ่งยากกว่าเมื่อสนใจพฤติกรรม เพราะว่าพฤติกรรมที่แตกต่างกันหลาย ๆ อย่างสามารถนำไปสู่ผลเดียวกันได้ เช่น น้ำหนักลด เป็นผลที่เกิดจากพฤติกรรมรับประทานอาหารที่มี calorie ต่ำ งดอาหารหรือวิ่งวันละ 2 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางสรีรวิทยาโดยเกิดจากอัตราการเผาผลาญภายในร่างกาย หรือเจ็บป่วยเรื้อรังมานาน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผล (outcome) มิได้เกิดจากการกระทำของบุคคลแต่อย่างใด แต่อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย

ข การกระทำเดี่ยว และประเภทพฤติกรรม (Single action & Behavior Categories)

ประเภทพฤติกรรมหนึ่ง ๆ อาจประกอบด้วยการกระทำเดี่ยวหลาย ๆ การกระทำ เช่น การออกกำลังกาย เป็นประเภทพฤติกรรมที่ประกอบด้วยการกระทำเดี่ยวหลายอย่าง เช่น กระโดดเชือก วิ่ง ว่ายน้ำ ยกน้ำหนัก ฯลฯ

1) การกระทำเดี่ยว (Single action)

การกระทำเดี่ยวเป็นพฤติกรรมเฉพาะอย่างที่มีบุคคลกระทำ ในการวัดการกระทำเดี่ยวต้องให้คำจำกัดความให้ชัดเจน เพื่อว่าเราสามารถตัดสินได้ว่าการกระทำนั้นได้เกิดขึ้นหรือไม่ ดังนั้นในการกำหนดการกระทำที่จะสังเกตหรือวัด ควรกำหนดให้เป็นการกระทำที่ผู้สังเกต 2-3 คน สังเกตได้ตรงกันในระดับสูง โดยประเมินจากตรรกะที่มีความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต

2) ประเภทพฤติกรรม (Behavioral categories)

ประเภทพฤติกรรมเป็นการรวมการกระทำหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน โดยปกติไม่สามารถสังเกตหรือวัดประเภทพฤติกรรมได้โดยตรง เพียงแต่สังเกตหรือวัดการกระทำเดี่ยวที่เราเห็นว่า เป็นส่วนหนึ่งของประเภทพฤติกรรม

ในการเลือกใช้ประเภทพฤติกรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดการกระทำเดี่ยวที่สัมพันธ์กับประเภทพฤติกรรมนั้น ๆ ให้ครบถ้วน การกระทำเดี่ยวนั้นต้องสามารถสังเกตได้โดยตรงและมีความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกตสูง แล้วจึงสังเกตการกระทำแต่ละการกระทำ นำมาให้เป็นกรณีประเภทพฤติกรรม เช่น ประเภทพฤติกรรมควบคุมอาหาร

น้ำหนัก	บันทึกการกระทำเดี่ยว	น.ส.ก.		น.ส.ข.	
		พฤติกรรม	คะแนน	พฤติกรรม	คะแนน
+1	ดื่มกาแฟไม่ใส่น้ำตาล	+1	+1	+1	+1
+1	รับประทานอาหารวันละ 2 มื้อ	-1	-1	+1	+1
-1	รับประทานของหวานหลังอาหาร	-1	+1	-1	+1
-1	รับประทานของว่างจุกจิก	+1	-1	+1	-1
-1	รับประทานไอศกรีม	+1	-1	-1	+1
	กรณีการควบคุมอาหาร		-1		+3

คะแนนรวมของการกระทำหลาย ๆ การกระทำจึงเป็นกรณีที่ใช้เป็นคะแนนของประเภทพฤติกรรมการควบคุมอาหารได้โดยตรง (Ajzen & Fishbein 1980 : 33) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า น.ส.ข. มีพฤติกรรมการควบคุมอาหารมากกว่า น.ส.ก.

ค. ความจำเพาะของพฤติกรรม

ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเดียวหรือพฤติกรรมรวม ถ้าเรากำหนดให้มีความเฉพาะเจาะจงจะช่วยให้เราสังเกตและวัดพฤติกรรมได้แม่นยำขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยให้มีความจำเพาะของพฤติกรรมมีดังนี้ (Ajzen & Fishbein 1980 : 34)

1) การกระทำ (Action) หมายถึงพฤติกรรมที่ระบุเป็นการกระทำชัดเจน โดยพิจารณาว่าเป็นการกระทำเฉพาะอย่าง หรือ เป็นประเภทพฤติกรรม เช่น ยกน้ำหนัก ออกกำลังกาย

2) เป้าหมาย (Target) หมายถึงสิ่งที่พฤติกรรมมุ่งไปสู่ ซึ่งก็จะสะท้อนว่าเราสนใจการกระทำเฉพาะอย่าง หรือสนใจประเภทพฤติกรรมด้วย เช่น "การสูบบุหรี่สามิต" เป็นการกระทำเฉพาะอย่างที่มีเป้าหมายความจำเพาะ แต่ "การสูบบุหรี่" เป็นการกระทำที่มีเป้าหมายจำเพาะได้หลายอย่าง ซึ่งอาจเป็นบุหรี่สามิต สายฝน 555

3) บริบท (Context) หมายถึงสภาพแวดล้อมที่การกระทำนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่นการสูบบุหรี่สามิต ที่บ้าน ที่ทำงาน หรือสูบบุหรี่กับใคร

4) เวลา (Time) หมายถึงเวลาที่การกระทำนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น สูบบุหรี่ เวลาเช้า เวลาบ่าย เวลาค่ำ

สำหรับกรณีที่เราสนใจเฉพาะว่าบุคคลกระทำพฤติกรรมหนึ่งต่อเป้าหมายหนึ่งบ่อยเพียงไร โดยไม่สนใจว่าเขาจะทำไมในบริบทใดหรือเวลาใดก็ได้ ลักษณะเช่นนี้จะต้องพิจารณาในหลาย ๆ บริบทที่พฤติกรรมอาจเกิดขึ้น และพิจารณาในเวลาที่แตกต่างกันไปโดยไม่จำกัดเพียงบริบทเดียวหรือเวลาเดียว

ง. ระดับการวัดพฤติกรรม

การวัดหรือสังเกตการกระทำเฉพาะอย่างสามารถทำได้ในรูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของพฤติกรรมที่ศึกษา และความสนใจ เช่น

1) แบบที่บุคคลมีทางเลือก 2 ทาง คือ ทำหรือไม่ได้ทำพฤติกรรมนั้น เช่น สังเกตว่าเขาขับรถส่วนตัวไปทำงานหรือไม่

2) แบบที่บุคคลมีทางเลือกมากกว่า 2 ทาง เมื่อได้ตัดสินใจทำแล้ว เช่น
สังเกตว่าเขาเดินทางไปทำงานด้วยยานพาหนะใด โดยมีรายการต่าง ๆ ให้เลือกดังนี้

_____ รถยนต์ส่วนตัว

_____ รถประจำทาง

_____ รถแท็กซี่

_____ รถจักรยานยนต์

_____ เดิน

3) แบบที่สนใจในปริมาณหรือความถี่ของการกระทำเมื่อได้ทำพฤติกรรม
นั้นแล้ว เช่น พฤติกรรมการซื้อโคล่า นอกจากจะสนใจว่าซื้อหรือไม่แล้ว ยังสนใจว่าซื้อโคล่าเป็น
จำนวนเท่าไร (ลิตร) ซึ่งอาจมีจำนวนต่าง ๆ กัน จึงสามารถบันทึกพฤติกรรมได้ดังนี้

_____ ไม่ซื้อ

_____ น้อยกว่า 4 ลิตร

_____ 1-2 ลิตร

_____ 2, 1-4 ลิตร

_____ มากกว่า 4 ลิตร

4) แบบที่สนใจสังเกตพฤติกรรมที่ทำซ้ำ ๆ กันในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งจะ
ได้ข้อมูลในลักษณะของความถี่ ช่วยให้เราทราบว่าพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้งแค่ไหน และถ้าเรา
สนใจในสัดส่วนหรือ เปอร์เซนต์ของ เวลาที่พฤติกรรมนั้นได้เกิดขึ้น ก็วัดเป็นความถี่สัมพัทธ์
(Relative Frequency) ซึ่งได้จากการ เปรียบเทียบจำนวนครั้งที่ทำพฤติกรรม เฉพาะ
กับจำนวนของโอกาสทั้งหมดที่เขาสามารถกระทำพฤติกรรมนั้น เช่น

พฤติกรรมการโดยสารรถประจำทางของ นาย ก

_____ ไม่ได้โดยสารรถประจำทางเลยในเดือนมีนาคม

_____ 1-5 วันในเดือนมีนาคม

_____ 6-10 วันในเดือนมีนาคม

_____ 10-15 วันในเดือนมีนาคม

_____ 16-20 วันในเดือนมีนาคม

จ. การเก็บข้อมูลพฤติกรรมจากคำรายงานตนเอง

พฤติกรรมบางอย่างไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง หรือสังเกตโดยตรงได้ยาก จึงจำเป็นต้องให้ผู้กระทำตอบด้วยตนเอง เช่น พฤติกรรมการใส่ถุงคุมกำเนิด พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง แม้ว่าการเก็บข้อมูลจากคำรายงานตนเองจะมีความแม่นยำน้อยกว่าการสังเกตพฤติกรรมโดยตรง แต่ก็ได้รับการยอมรับให้นำมาใช้ได้ เมื่อพฤติกรรมนั้นไม่สามารถสังเกตได้ วิธีนี้เป็นวิธีการที่ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และในกรณีการสังเกตพฤติกรรมซ้ำก็ทำได้สะดวก นอกจากนี้การรายงานตนเองสามารถตอบได้อย่างเป็นอิสระในแง่ของเป้าหมายเฉพาะ บริบท และเวลา ดังเช่น เขาบริจาคเงินช่วยการกุศลเมื่อมีที่แล้ว หรือ เขาซื้อแผ่นเสียงเมื่อ 6 เดือนที่แล้ว ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ทำการสังเกตโดยตรงได้ยาก แต่สามารถวัดโดยการรายงานตนเองได้ง่าย

2. เจตนา จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เจตนามีความใกล้ชิดกับพฤติกรรม แต่ก็มิได้หมายความว่า การวัดเจตนาจะทำนายพฤติกรรมได้เสมอไป เนื่องจากมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความหนักแน่นของความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรม ซึ่งได้แก่ความสอดคล้องระหว่างเจตนาและพฤติกรรม และความคงที่ของเจตนา

ก. ความสอดคล้องระหว่างเจตนาและพฤติกรรม

ในการทำนายพฤติกรรมด้วยเจตนา จะต้องแน่ใจได้ว่าการวัดเจตนามีความสอดคล้องกับการวัดพฤติกรรม ซึ่งในการวัดทั้งสองจะต้องประกอบด้วยความจำเพาะทั้ง 4 นี้คือการกระทำ เป้าหมาย บริบท และเวลา จึงจะทำให้มีความหนักแน่นของความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมมากขึ้น

1) ความสอดคล้องกับการกระทำเฉพาะอย่าง

เจตนาของบุคคลที่มีต่อการกระทำเฉพาะอย่างสามารถวัดได้โดยการถามว่า เขามีเจตนาจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น หรือวัดความน่าจะเป็นของบุคคลว่าเขาจะเข้าร่วมในพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ซึ่งเรียกว่าเป็นการวัดเจตนาเชิงพฤติกรรม (Ajzen and Fishbein 1980 : 42)

ตัวอย่าง

ฉันมีเจตนาจะไปออกเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

เป็นไปได้ _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปไม่ได้

มากที่สุด มาก น้อย ไม่ใช่ น้อย มาก มากที่สุด

ทั้ง 2 อย่าง

หรือ โอกาสที่ฉันจะไปออกเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งต่อไปประมาณ _____ %

2) การสอดคล้องกับการกระทำที่มีหลายทางเลือก

การวัดเจตนาต่อพฤติกรรมที่มีหลายทางเลือกให้บุคคลเลือกกระทำโดยมีความแตกต่างกันในคุณภาพและปริมาณ สามารถวัดโดยการถามให้ตอบว่าทางเลือกใดที่ตั้งใจจะกระทำ อาจใช้คำถามได้เป็น 2 แบบ

(1) คำถามปลายเปิด (open-ended format) ส่วนมากจะใช้เมื่อสนใจปริมาณ หรือความถี่

(2) คำถามปลายปิด (closed format) ซึ่งมีตัวเลือกให้ตอบ

3) ระดับต่าง ๆ ของเจตนาเชิงพฤติกรรม

เป็นการวัดความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของเจตนาที่จะเลือกทำพฤติกรรมแต่ละอย่าง การวัดแบบนี้สามารถใช้ทำนายทางเลือกได้ ตัวอย่างเช่น

ความน่าจะเป็นโดยอัตนัยที่บุคคลต้องการจะเลือกประธานาธิบดีใน

ปี ค.ศ. 1976

โอกาสที่ฉันจะเลือก เจอร์ล ฟอร์ด 30 %

โอกาสที่ฉันจะเลือก จิมมี คาร์เตอร์ 40 %

โอกาสที่ฉันจะเลือก ผู้สมัครอื่น ๆ 5 %

โอกาสที่ฉันจะไม่เลือก 25 %

บุคคลจะเลือกกระทำพฤติกรรมที่เขากำหนดว่ามีความน่าจะเป็นโดยอัตนัย

สูงที่สุด (Ajzen and Fishbein 1980 : 46) ในตัวอย่างนี้พฤติกรรมที่เขาจะเลือกทำมากที่สุดคือการเลือกจิมมี คาร์เตอร์

4) ความสอดคล้องกับประเภทพฤติกรรม

ในการวัดเจตนาเชิงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับประเภทพฤติกรรม จะต้องวัดเจตนาที่มีต่อพฤติกรรมย่อย ซึ่งใช้เป็นดัชนีของพฤติกรรม โดยต้องแน่ใจได้ว่าเจตนาและพฤติกรรมมีความตรงกันในความจำเพาะทั้ง 4 และสามารถคำนวณหาอัตราของเจตนาได้ เช่นเดียวกับดัชนีของพฤติกรรม

ข. ความคงที่ของเจตนา

การวัดเจตนาอาจไม่ได้ทำนายพฤติกรรมได้ตลอดไป เจตนาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ในการวัดเจตนา ก่อนสังเกตพฤติกรรม และเจตนาขณะที่สังเกตพฤติกรรมนั้นอาจให้ผลต่างกัน เนื่องจากมีเหตุการณ์แทรกซ้อนทำให้เจตนาเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมจึงลดลง ซึ่งระยะเวลาระหว่างการวัดเจตนาและพฤติกรรมห่างกันมากเท่าใด บุคคลย่อมมีโอกาสได้รับข้อมูลอื่น หรือ เกิดเหตุการณ์ที่มีผลต่อเจตนาเดิม ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องวัดเจตนาให้ใกล้ชิดกับการวัดพฤติกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะได้ทำนายพฤติกรรมให้แม่นยำขึ้น (Ajzen & Fishbein 1980 : 47)

ความคงที่ของเจตนาในการทำนายพฤติกรรมเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มแตกต่างกัน โดยความคงที่ของเจตนา เป็นกลุ่มจะมีความแน่นอนมากกว่า (Ajzen & Fishbein 1980 : 48) เนื่องจาก เหตุการณ์แทรกซ้อนที่กระทบรายบุคคลแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งในที่สุดเมื่อมาเจตนาของแต่ละบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปมารวมกัน เข้าก็อาจพบความสมดุลดั้งเดิม ยกเว้นกรณีที่ เหตุการณ์แทรกซ้อนมีผลกระทบต่อประชากรส่วนใหญ่ในทิศทางเดียวกัน ก็ย่อมทำให้เจตนาของกลุ่มเปลี่ยนแปลงไปได้ ฉะนั้นเพื่อให้ได้ความแม่นยำในการวัดเจตนาเพื่อทำนายพฤติกรรมมากยิ่งขึ้น จึงควรนำเอาเงื่อนไขหรือสภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้น ร่วมในการวัดเจตนาด้วย เช่น

ถ้าน้ำมัน เบนซิลขึ้นราคาอีกประมาณ 80 % ขึ้นไป เจตนาที่ฉันจะซื้อรถยนต์ในปีหน้า

เป็นไปได้ _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปไม่ได้

มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช้ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก

2 อย่าง

นอกจากนี้มีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรม ได้แก่ ประสบการณ์ตรง การเคยเห็นคนอื่นกระทำ การมีทักษะในการกระทำพฤติกรรม ในการวัดเจตนาจึงควรทำหลังจากเหตุการณ์แทรกซ้อนเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้ว หรือนำเหตุการณ์แทรกซ้อนเหล่านี้เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมแน่นอนขึ้น (Ajzen and Fishbein 1980 : 50)

3. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ทัศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward a behavior) หมายถึงการประเมินการแสดงพฤติกรรมนั้นในทางบวกหรือทางลบของแต่ละบุคคล (Ajzen and Fishbein 1980 : 6) หรือ หมายถึงการตัดสินของบุคคลว่าการแสดงพฤติกรรมนั้นดี-เลว ชอบ-ไม่ชอบ (Ajzen and Fishbein 1980 : 56)

ฟิชไบน์และไอเซนได้เสนอวิธีการวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมไว้ 2 วิธี ซึ่งอาจเรียกได้ว่าการวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมโดยตรง และการวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมโดยทางอ้อม

ก. การวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมโดยตรง เป็นการประเมินความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในลักษณะของความชอบ-ไม่ชอบ หรือ ดี-เลว จากมาตราจำแนกความหมาย (Semantic differential) ที่ออสกู๊ดและคณะ (Osgood Suci and Trannenbaum) ได้เสนอไว้ในปี 1957 (Ajzen and Fishbein 1980 : 54-55)

ผู้ตอบสามารถให้คะแนนได้ตั้งแต่ -3 ถึง +3 ในแต่ละมาตรา ซึ่งการวัดทัศนคติก็ได้จากการเอาคะแนนจากมาตราเหล่านี้มารวมกัน หรืออีกวิธีหนึ่งอาจให้ผู้ตอบแสดงทัศนคติของเขาออกมาโดยตรง

ข. การวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมโดยทางอ้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประเมินผลการกระทำ

ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ทัศนคติเป็นองค์ประกอบของความเชื่อ โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่เชื่อว่า การกระทำพฤติกรรมจะนำไปสู่ผลกระทบทางบวก ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการแสดงพฤติกรรมนั้น และบุคคลที่มีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมจะนำไปสู่ผลกระทบทางลบ ก็จะมี

ทัศนคติที่ไม่ดีต่อการแสดงพฤติกรรมนั้น ซึ่งความเชื่อที่แฝงอยู่ในทัศนคติต่อพฤติกรรมของบุคคลนี้ เรียกว่าความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Behavioral Belief) (Ajzen and Fishbein 1980 : 7) จากคำจำกัดความของความเชื่อหมายถึงความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของบุคคล (Subjective probability) ที่เห็นว่าที่หมายมีลักษณะเฉพาะอย่าง หรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะอย่าง (Fishbein and Ajzen 1975 : 131) เพราะฉะนั้นความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำจึงพิจารณาได้จาก ความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของบุคคลที่เห็นว่าการกระทำพฤติกรรมนั้นจะมีผลกระทบอะไรเกิดขึ้นตามมาบ้าง

เช่น การให้มมารดา (เป็นที่หมาย)
ทำให้บุตรแข็งแรง (ลักษณะเฉพาะอย่าง)

ในช่วงชีวิตของบุคคลมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากมายที่ทำให้ได้ข้อมูลของความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับเป้าหมาย การกระทำ และเหตุการณ์ ซึ่งกระบวนการที่ได้มาซึ่งความเชื่อมีอยู่ 3 ชนิดคือ (Fishbein and Ajzen 1975 : 131-135)

ก) ความเชื่อที่ได้จากการพรรณนา (descriptive belief)

ได้จากการสังเกต โดยตรงจากประสบการณ์ในอดีตมาที่พบว่า เป้าหมายมีความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะอย่าง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย เช่น โดะกลม นิโกรมิมิวส์ดำ

ข) ความเชื่อจากการอนุมาน (Inferential belief) เป็นความเชื่อที่เกิดจากการอนุมานไม่ได้มาจากการสังเกตโดยตรง เช่น แดงสูงกว่าดำ ดำสูงกว่าเขียว จึงสรุปได้ว่าแดงสูงกว่าเขียว ทั้ง ๆ ที่เขาไม่เคยเห็นแดงกับเขียวอยู่ด้วยกัน เป็นการอนุมานโดยใช้ formal coding system ซึ่งได้จากกฎทางตรรกวิทยา

ค) ความเชื่อที่ได้จากข้อมูล (Informational belief)

เป็นความเชื่อที่ได้จากการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายจากแหล่งภายนอก ซึ่งได้แก่ หนังสือ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรือได้จากการฟังบรรยาย อภิปราย การมีความสัมพันธ์กับเพื่อน และทำงานร่วมกับผู้อื่น

ความเชื่อที่ได้เหล่านี้บางอย่างก็ได้รับความเชื่อถือตลอดไป บางความเชื่อก็ถูกลืมไปในเวลาต่อมา และจะมีความเชื่อใหม่เกิดขึ้นมาอีก

นอกจากนี้ฟิชไบน์ (Fishbein 1967 : 388) กล่าวว่าลักษณะของความเชื่อสามารถอธิบายในรูปของความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า - การตอบสนอง (Stimulus-Response) โดยเป้าหมายของความเชื่ออยู่ในรูปของสิ่งเร้า (Stimulus) และมโนทัศน์หรือลักษณะที่สัมพันธ์กับเป้าหมายของความเชื่ออยู่ในรูปของการตอบสนอง (Response) นั่นคือความเชื่อเกี่ยวกับเป้าหมาย เป็นความน่าจะเป็นของความสัมพันธ์ที่สิ่งเร้า (ที่หมาย) ทำให้เกิดการตอบสนอง (มโนทัศน์อื่น) บุคคลแต่ละคนจะมีการเชื่อมโยงมโนทัศน์หรือลักษณะที่แตกต่างกันมากมายกับเป้าหมายนั้น ๆ ผลรวมของความเชื่อต่อเป้าหมายของแต่ละบุคคลสามารถจัดเป็นระบบความเชื่อ (a belief system) และอาจอยู่ในรูปของ a habit-family hierarchy of response (Hull 1943 cited by Fishbein 1967 : 390) ซึ่งในการตอบสนองในลำดับขั้นที่สูงกว่า จะมีความน่าจะเป็นของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองมากกว่า นั่นคือมีความหนักแน่นของความเชื่อมากกว่า

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเชื่อนี้ ฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975 : 218) กล่าวว่า แมื่บุคคลมีความเชื่อต่าง ๆ มากมายต่อที่หมายหนึ่ง ๆ แต่ปรากฏว่ามีความเชื่อจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและเป็นสิ่งกำหนดทัศนคติต่อที่หมายนั้น ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับช่วงความจำ ความเข้าใจ และกระบวนการข่าวสารเสนอไว้ว่าบุคคลสามารถจะรับรู้และใส่ใจข้อความในช่วงขณะใดขณะหนึ่งได้เพียง 5-9 ข้อความ (G.A. Miller, 1956; Woodworth and Schlosberg, 1954; Mandler, 1967 cited by Fishbein and Ajzen 1975 : 218) ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าทัศนคติต่อเป้าหมายของบุคคลในขั้นต้นถูกกำหนดจากความเชื่อต่อเป้าหมายไม่มากไปกว่า 5-9 ความเชื่อ ซึ่งกลุ่มความเชื่อเหล่านี้เรียกว่า ความเชื่อเด่นชัด (Salient belief) ในขณะนั้น และความเชื่อเด่นชัดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความหนักแน่น ความเบาบาง หรือการได้รับความเชื่อใหม่เข้ามาทดแทน เราสามารถรู้ความเชื่อเด่นชัดของบุคคลที่มีต่อที่หมายหรือการกระทำได้โดยการถามให้ตอบแบบอิสระ (Free-response format) เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ และลักษณะเฉพาะอย่างของผลกรรมที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรม โดยจะพิจารณาเฉพาะข้อมูลของความเชื่อเด่นชัดที่ได้

จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่มีความถี่สูง ๆ (Modal Salient beliefs) ซึ่งมีวิธีการดังนี้ (Ajzen and Fishbein 1980 : 68-70)

เมื่อเราได้ข้อความเชื่อจากผู้ตอบ จึงนำมาจัดแยกประเภทตามจำนวนและชนิดของความเชื่อ

- วิเคราะห์เนื้อหาของความเชื่อต่าง ๆ ที่แตกต่างกันเป็นรายบุคคล
- จัดกลุ่มความเชื่อที่มีผลกระทบเหมือนกันเข้าด้วยกัน และนับความถี่ของแต่ละผลกระทบในกลุ่มซึ่งต้องแน่ใจว่าผลกระทบในแต่ละกลุ่มเป็นอิสระต่อกัน หรือไม่เกี่ยวข้องกัน
- พิจารณาคัดเลือกข้อความเชื่อ เหล่านี้เป็นกลุ่มความเชื่อที่เด่นชัด ซึ่งอาจพิจารณาเลือกข้อความเชื่อเหล่านี้ด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้
 1. พิจารณาเลือกข้อความเชื่อที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดจำนวน 10-12 ความเชื่อ
 2. พิจารณาเลือกข้อความเชื่อทั้งหมดที่กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยที่สุด 10-20 % กล่าวถึง
 3. พิจารณาเลือกข้อความเชื่อที่มีความถี่สูงสุด ไปจนถึงข้อความเชื่อที่ทำให้รวมความถี่ได้ 75 % ของความถี่รวมทั้งหมดของทุก ๆ ข้อความเชื่อ

ฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975 : 220) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดอันดับของความเชื่อเด่นชัด นี้ มีความสัมพันธ์กับความหนักแน่นของความเชื่อ โดยถ้าพิจารณาเฉพาะความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูง ๆ (Modal Salient belief) (10-12 ความเชื่อ) จำนวนความถี่ของความเชื่อและค่าเฉลี่ยของความหนักแน่นของความเชื่อมีค่าสหสัมพันธ์กันสูง

ไอเซนและฟิชไบน์ (Ajzen and Fishbein 1980 : 65) ได้กล่าวถึงการพยากรณ์ทัศนคติด้วยความเชื่อไว้ว่ากลุ่มความเชื่อเด่นชัดของบุคคลเกี่ยวกับการกระทำพฤติกรรมจะเป็นสิ่งกำหนดทัศนคติต่อพฤติกรรมของบุคคล ถ้าจะทำความเข้าใจทัศนคติจึงต้องพิจารณาความเชื่อเด่นชัด โดยขั้นแรกจะต้องทราบการประเมินผลของการกระทำแต่ละอย่างของบุคคล ซึ่งจะเป็นทัศนคติต่อผลของการกระทำที่สนใจ สามารถประเมินโดยใช้มาตราการประเมินซ้ำๆ ต่อมา

ก็ประเมินความเชื่อมั่นของบุคคลว่าการกระทำพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลกรรมนั้นจริงเพียงใด ซึ่งเป็น การวัดความหนักแน่นของความเชื่อมั่นเอง อาจได้จากการถามให้บุคคลแสดงความเป็นไปได้ (ความน่าจะเป็นโดยอัตนัย) ว่าการกระทำพฤติกรรมนี้ น่าจะนำไปสู่ผลกรรมนั้น หรือมีความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะอย่าง

ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ทศนคติต่อพฤติกรรมของบุคคล สามารถพยากรณ์ได้จากผลรวมทั้งหมดของผลคูณของการประเมินผลของการกระทำแต่ละอย่าง กับความหนักแน่นของความเชื่อ เด่นชัดที่ว่า การแสดงพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลกรรมนั้น (Ajzen and Fishbein 1980 : 67) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสมการ

$$A_B = f \left[\sum_{i=1}^n b_i e_i \right]$$

A_B = ทศนคติต่อพฤติกรรม

b_i = ความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ i

e_i = การประเมินผลของการกระทำ i

n = จำนวนความเชื่อ เกี่ยวกับพฤติกรรม

สมการในการวัดทศนคติโดยวิธีนี้ ได้พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีทศนคติที่ระบุว่า (Fishbein and Ajzen 1975 : 29)

1. บุคคลมีความเชื่อหลายอย่างเกี่ยวกับที่หมายอย่างหนึ่ง นั่นคืออาจเชื่อว่าที่หมายมีความสัมพันธ์กับลักษณะบางอย่าง ที่หมายอื่น หรือเป้าหมายบางอย่าง (b_i)

2. ลักษณะที่มาสัมพันธ์กับที่หมายนี้ มักจะมีการประเมินความอยู่ด้วย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นทศนคติต่อลักษณะนั้น ๆ (e_i)

3. อาศัยการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข บุคคลจะเรียนรู้ในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อที่สัมพันธ์กับที่หมายโดยมีการประเมินอยู่ด้วยกับที่หมายของทศนคติ ($b_i e_i$)

4. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับที่หมายโดยมีการประเมินอยู่ด้วยจะรวมตัวกัน

$$(\sum b_i e_i)$$

5. ในโอกาสข้างหน้า ที่หมายของทัศนคติจะกระตุ้นให้บุคคลแสดงความเชื่อโดยส่วนรวมที่สัมพันธ์กับที่หมายโดยมีการประเมินอยู่ด้วย หรือ เป็นการแสดงทัศนคติโดยส่วนรวมนั่นเอง

4. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นที่เขาให้ความสำคัญ โดยรับรู้ว่าผู้ที่เขาอ้างอิงนั้นคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรแสดงพฤติกรรมที่ระบุนั้น (Ajzen and Fishbein 1980 : 57) การรับรู้นี้ผู้ที่เขาให้ความสำคัญอาจจะคิดหรือไม่คิด เช่นนั้นจริง ๆ ก็ได้

พิชไบน์และไอเซนได้เสนอวิธีการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไว้ 2 วิธี ซึ่งอาจเรียกได้ว่าการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงโดยตรง และการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงโดยทางอ้อม

ก. การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงโดยตรง เป็นการประเมินความเชื่อของเขามีสื่อความคิดเห็นของบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญต่อเขา คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรแสดงการกระทำที่ระบุนั้น ๆ ซึ่งรูปแบบในการศึกษาการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงอาจเป็นดังนี้

บุคคลส่วนมากที่สำคัญต่อฉันคิดว่า

ฉันควร _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ฉันไม่ควร

มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก

2 อย่าง

แสดงพฤติกรรม

จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล บุคคลมักมีเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรมที่เขาเชื่อว่าบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรจะทำ หรือไม่มีเจตนาถ้าเขาเชื่อว่าบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาไม่ควรจะทำพฤติกรรมนั้น นั่นคือยิ่งบุคคลรับรู้ว่าผู้ที่เขาให้ความสำคัญคิดว่าเขาควรทำพฤติกรรมนั้นมากเท่าใด เขาก็จะมีเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นมากขึ้นเท่านั้น

ข. การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงโดยทางอ้อม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เป็นองค์ประกอบของความเชื่อ เช่นเดียวกับทัศนคติ แต่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของคน (Normative belief) ได้มาจากการรับรู้ความคาดหวังของบุคคลต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเขา ซึ่งเขาจะพิจารณาว่าบุคคลพิเศษหรือกลุ่มพิเศษคิดว่าเขาควรจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น และเขาจะใช้ข้อมูลนี้ในการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norms) คล้ายกับความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง (Normative belief) ในแง่ของความเชื่อของบุคคลที่ว่ากลุ่มอ้างอิงคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมนั้น และต่างกันในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง เน้นการอ้างอิงบุคคลพิเศษหรือกลุ่มพิเศษ ส่วนการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเน้นการอ้างอิงบุคคลอื่น ๆ ที่เขาให้ความสำคัญ (Ajzen and Fishbein 1980 : 73)

การอ้างอิงที่ได้จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อาจไม่เกี่ยวข้องหรือไม่มีความสำคัญกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเสมอไป จะเกี่ยวข้องเฉพาะการอ้างอิงที่เด่นชัดเท่านั้น (Salient referents) การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงที่เด่นชัดก็เช่นเดียวกับการศึกษาความเชื่อเด่นชัดที่กล่าวมาแล้ว โดยการถามให้ตอบแบบอิสระ (free response format) โดยเลือกกลุ่มอ้างอิงที่ถูกระบุถึงมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างไว้ทั้งที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและคัดค้าน ซึ่งจัดอยู่ในรูปกลุ่มอ้างอิงที่มีความสูง (Modal Normative Beliefs) (Ajzen and Fishbein 1980 : 75-76) เมื่อได้กลุ่มอ้างอิงเด่นชัดแล้วก็สามารถวัดความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิงได้โดยใช้มาตรวัดเช่นเดียวกับการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง อย่างไรก็ตามการรู้เฉพาะความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง ยังไม่เพียงพอที่จะพยากรณ์หรือทำความเข้าใจการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของบุคคลได้ เราจะต้องรู้การประเมิณแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply) ของแต่ละกลุ่มด้วย (Ajzen and Fishbein 1980 : 75)

ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลสามารถพยากรณ์การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของบุคคลได้จากผลรวมทั้งหมดของผลคูณ ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิงกับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสมการ

$$SN = f \left[\sum_{i=1}^m NB_i Mc_i \right]$$

SN = การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

NB_i = ความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง i

Mc_i = แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง i

m = จำนวนกลุ่มอ้างอิง

5. ตัวแปรภายนอก (External Variables) ได้แก่

ก. ตัวแปรชีวสังคม (Demographic Variables) เช่น อายุ เพศ อาชีพ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ศาสนา การศึกษา ฯลฯ

ข. ทศนคติต่อเป้าหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น เช่น ทศนคติต่อบุคคล ทศนคติต่อสถาบัน และทศนคติต่อการเมือง

ค. ลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality traits) เช่นลักษณะเก็บตัว ลักษณะเปิดเผยตนเอง มีอาการทางประสาท มีอำนาจ และมีลักษณะเด่น เป็นต้น

จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลระบุว่าตัวแปรภายนอกอื่น ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นจะไม่มีอิทธิพลต่อเจตนาและพฤติกรรมโดยตรง ตัวแปรภายนอกเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับเจตนาและพฤติกรรมได้ต่อเมื่อตัวแปรภายนอกเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเฉพาะอื่น ๆ ในทฤษฎีนี้หนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งตัวแปร (Ajzen and Fishbein 1980 : 82) ซึ่งแสดงว่าตัวแปรภายนอกจะมีอิทธิพลต่อเจตนาและพฤติกรรมในทางอ้อมเท่านั้น คือจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับบรรณณะของกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่คล้อยจากกลุ่มอ้างอิง หรือมีอิทธิพลต่อความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบทศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (W_1, W_2) ทางใดทางหนึ่งหรือทั้งหมด (แสดงความสัมพันธ์ในภาพที่ 1) ซึ่งผลกระทบทางอ้อมนี้จะส่งผลต่อเจตนาของบุคคลต่อเมื่อผลการวัดทศนคติต่อพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทั้งทางตรงและทางอ้อม และความสัมพันธ์เชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบทศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

นัยสำคัญต่อการทำนายเจตนา และส่งผลถึงพฤติกรรมต่อ เมื่อสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมมีค่าสูง

ในการวัดตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎี การกระทำด้วยเหตุผล เพื่อทำความเข้าใจและทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมให้มีความแม่นยำ ข้อกระทบ ในการวัดควรมีความสอดคล้องกันในความจำเพาะทั้ง 4 นั่นคือ การกระทำ เป้าหมาย ขริบท และเวลา

สรุปได้ว่า เจตนาของบุคคลเป็นผลสะท้อนของทัศนคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของเขา โดยบุคคลมักมีเจตนาที่จะแสดงการกระทำที่เขาได้ประเมินในทางบวก และเขาเชื่อว่าบุคคลอื่นที่เขาให้ความสำคัญคิดว่า เขาควรกระทำ ซึ่งความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมอาจมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล และจะแตกต่างกันตามพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป อีกประการหนึ่งทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงจะทำนายพฤติกรรมได้แม่นยำเพียงใด ขึ้นอยู่กับความหนักแน่นของความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรม นอกจากนั้นองค์ประกอบของทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงจะทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลนี้ ได้มีผู้นำไปใช้เพื่อทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรมหรือเจตนาเชิงพฤติกรรมต่าง ๆ ไว้อย่างกว้างขวาง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยในรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งปรากฏว่ามีความตรงตามทฤษฎีเป็นที่น่าพอใจ ในที่นี้ขอเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่สำคัญ

ก. งานวิจัยในต่างประเทศ

ฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975 : 310) ได้รวบรวมงานวิจัยจำนวน 13 เรื่อง ซึ่งใช้ตัวแปรทัศนคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรม ปรากฏว่าสามารถทำนายได้อย่างแม่นยำสูง กล่าวคือมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณโดยเฉลี่ยถึง .746 ซึ่งเป็นการสนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลอย่างมาก นอกจากนี้มีงานวิจัยอื่น ๆ อีกได้แก่

สเปอร์เบอร์ ฟิชไบน์ และไอเซน (Sperber, Fishbein and Ajzen cited in Ajzen and Fishbein 1980 : 114-129) ได้ศึกษาการทำนายและทำความเข้าใจเจตนาในการเลือกประกอบอาชีพของผู้หญิง และศึกษาปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของเจตนาในการเลือกที่จะเป็นแม่บ้าน หรือออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนไฮสกูลเกรด 11 และ 12 จำนวน 111 คน เป็นหญิงผิวขาว 96 คน ผิวดำ 13 คน และอื่น ๆ 2 คน ในขั้นแรกก่อนทำการทดสอบผู้วิจัยอ่านเรื่องราวสั้น ๆ ของเจน (Jane) เป็นผู้หญิงที่เลือกประกอบอาชีพนอกบ้าน และเรื่องราวสั้น ๆ ของแมรี่ (Mary) ซึ่งเป็นผู้หญิงที่เลือกจะเป็นแม่บ้าน หลังจากนั้นก็วัด เจตนา ทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินชีวิตเหมือนแมรี่ และ เจนจากมาตรวัด 7 ช่วงซึ่งนำไปหาความสัมพันธ์ระหว่างผลต่างของเจตนาทั้งทางเลือกของเจตนา และทำนายผลต่างของเจตนาด้วยผลต่างของทัศนคติ และผลต่างของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ในภาพที่ 2

พบว่าการทำนายความสัมพันธ์โดยใช้ผลต่างของเจตนา เป็นตัวทำนายทางเลือกของเจตนา ($r = .87$) จะมีค่าสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญสูงกว่า การหาสหสัมพันธ์ระหว่างทางเลือกของเจตนาทั้งเจตนาที่จะเหมือนเจน ($r = .79$) และค่าสหสัมพันธ์ระหว่างทางเลือกของเจตนาทั้งเจตนาที่จะเหมือนแมรี่ ($r = .79$) (โดยการประเมินเจตนาแต่ละข้อ) สรุปได้ว่าวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำนายสภาพการณ์ด้วยทางเลือก 2 อย่างคือการทำนายด้วยการพิจารณาผลต่างระหว่างทางเลือกทั้งสองนั้น จะดีกว่าการทำนายด้วยทางเลือกแต่ละอย่าง (Ajzen & Fishbein 1980 : 122)

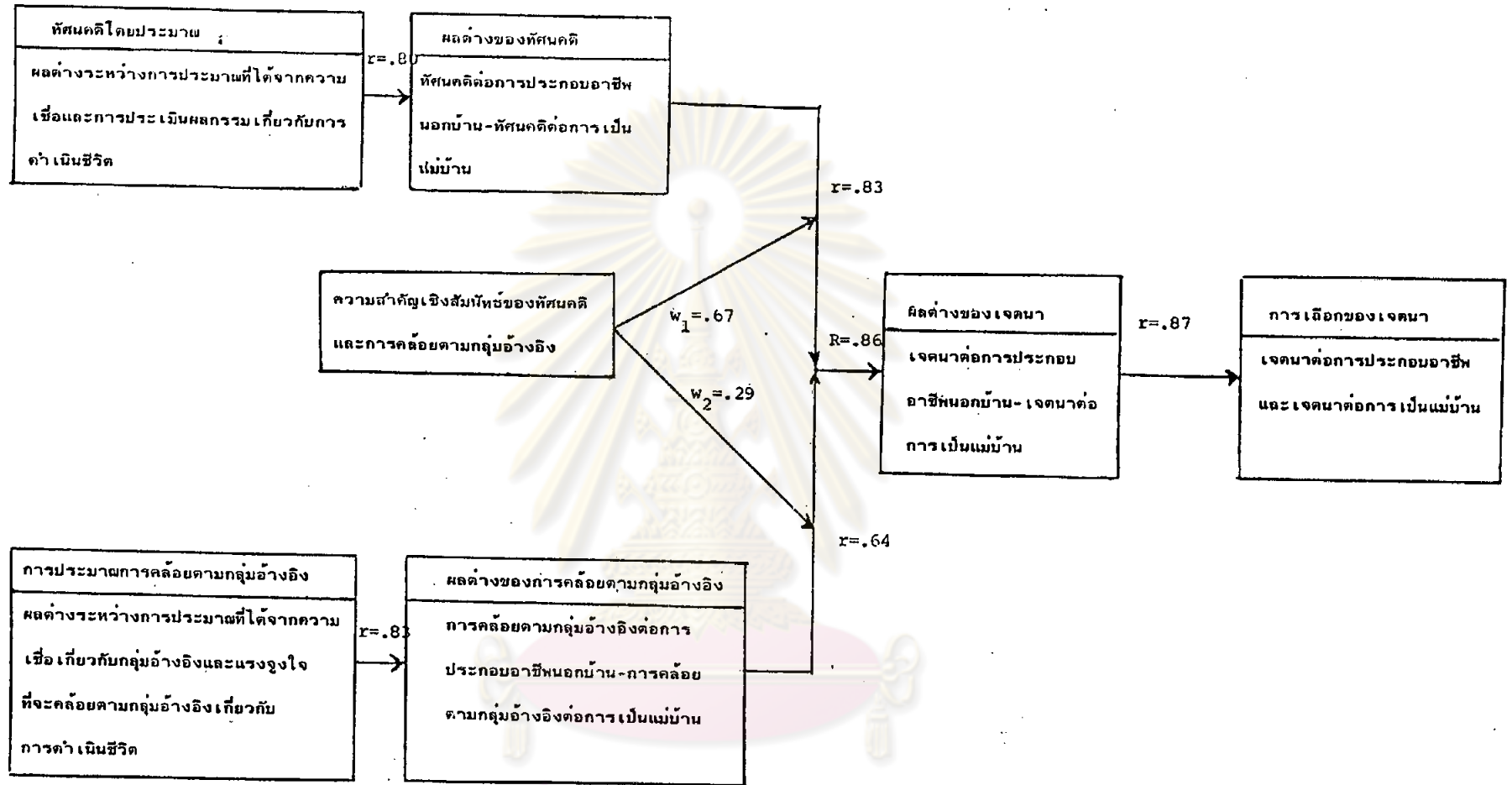
ผลการวิจัยสนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลโดยพบว่าการวัดโดยทางอ้อมมีความสัมพันธ์กับการวัดโดยทางตรงสูงทั้งในการวัดทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงซึ่งแสดงผลดังนี้

ความสัมพันธ์โดยทางตรงและทางอ้อมของทัศนคติต่อการเป็นแม่บ้าน	$r = .77$
ความสัมพันธ์โดยทางตรงและทางอ้อมของทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ	$r = .81$
ความสัมพันธ์โดยทางตรงและทางอ้อมของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการเป็นแม่บ้าน	$r = .74$
ความสัมพันธ์โดยทางตรงและทางอ้อมของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการประกอบอาชีพ	$r = .81$

นอกจากนี้ในการหาความสัมพันธ์ของผลต่างในการวัดโดยทางตรงและทางอ้อมของ ทั้งสองทาง เลือกพบว่ามีค่าสหสัมพันธ์สูง ซึ่งแสดงความแม่นยำตรงในการทำนายทั้งทางด้านทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (ดูในภาพที่ 2)

จากการวัดความเชื่อพื้นฐานพบว่าการประเมินผลกระทบของผู้หญิงที่มีเจตนาเป็น แม่บ้านและประกอบอาชีพนอกบ้าน มีความคล้ายคลึงกันมากในผลกระทบทางบวก และผลกระทบ ทางลบ สำหรับความน่าจะเป็นโดยอ้อมของผลการกระทำ ผู้หญิงที่ชอบทางเลือกหนึ่งหรือมี เจตนาต่อทางเลือกหนึ่งมากกว่าจะมีความเชื่อว่าการดำเนินชีวิตในทางเลือกนั้นจะมีผลทางบวก มากกว่า และมีผลกระทบทางลบน้อยกว่าการดำเนินชีวิตอีกทางเลือกหนึ่ง ส่วนความเชื่อที่เป็น พื้นฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงพบว่าทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันในแรงจูงใจที่จะคล้อยตาม พ่อ แม่ เพื่อน (เพื่อนใกล้ชิด เพื่อนชาย) แตกต่างกันเล็กน้อยในแรงจูงใจที่จะคล้อยตามสภาวะ ทางศาสนา และการศึกษา (พระ ครู นักแนะแนวโรงเรียน) ส่วนที่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญคือแรงจูงใจที่จะคล้อยตามบทบาทของตัวแบบ ส่วนความเชื่อ เกี่ยวกับการคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิงพบว่ามีอิทธิพลน้อยต่อการเลือกการดำเนินชีวิต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา และการเลือกของเจตนาเกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพของผู้หญิง (Ajzen and Fishbein 1980 : 123)

ได้มีการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปใช้ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนครอบครัว
ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เดวิดสัน และ แจคการ์ด (Davidson and Jaccard 1975 : 1073-
1082) ศึกษาพฤติกรรมการวางแผนครอบครัว 3 พฤติกรรมคือ

การมีบุตร 2 คนในครอบครัว (having a two child family = TCF)

การมีบุตร 1 คนในระหว่าง 2 ปีข้างหน้า (having a child during the
next two years = NTY)

และการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด (Using birth control pills = BCP)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มตามชั้น จำนวน 270 คน ในเมืองเออร์บานา
แซมแพน รัฐอิลลินอยส์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะดังนี้ แต่งงานแล้ว ไม่ได้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย
ไม่ได้หย่าขาดจากสามี อายุระหว่าง 18-38 ปี เป็นพวกคอเคเชียน และได้รับการสุ่มตามชั้น
ตอนแยกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็น 3 ระดับ (SES) ความศรัทธาในศาสนา 2 นิกาย
(Catholic และ Protestant) ซึ่งออกแบบการวิจัยได้เป็น 3x2 หน่วย (cells)
ผู้วิจัยได้วัดเจตนาเชิงพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลการกระทำ
ทัศนคติต่อพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการ
คล้อยตามกลุ่มอ้างอิงใน 3 พฤติกรรม (TCF, NTY และ BCP) หลังจากนั้นเพิ่มเติมด้วย
การวัดเจตนาที่จะใช้ยาคุมกำเนิดในอีก 2 ปีข้างหน้า และเจตนาที่จะสนับสนุนพระราชบัญญัติการ
ทำแท้งโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐานข้อ 1 ในการทดสอบรูปแบบจำลองของ
พิชไบน์ ปี ค.ศ. 1967, 1972 โดยสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมการวางแผนครอบครัว
ด้วยองค์ประกอบทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงได้ผลแม่นยำสูง ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณรวม
ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีค่าจาก .707 ถึง .807 และทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$)
เมื่อกำหนดหาสมการถดถอยของแต่ละกลุ่ม (Catholic, Protestant และ SES สูง
กลาง ต่ำ) พบว่ามีค่าจาก .667 ถึง .832 และมีนัยสำคัญทุกค่า ($P < .01$) ค่าเฉลี่ย .778

และยังพบอีกว่า $b_i e_i$ และ $NB_i M c_i$ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกพฤติกรรม (TCF, NTY และ BCP) และเป็นตัวแปรอิสระในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรม

และผลการทดสอบยังสนับสนุนสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่าตามรูปแบบจำลองของพีชไมน์ทัศนคติต่อพฤติกรรม (A_B) ควรจะมีความสัมพันธ์สูงกับความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลกรรมเหล่านั้น ($\sum b_i e_i$) ผลปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่าง A_B และ $\sum b_i e_i$ เป็นดังนี้

ในพฤติกรรมการมีบุตรอีก 1 คน ในระหว่าง 2 ปีข้างหน้า $r = .806$ ($P < .01$)

ในพฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด $r = .749$ ($P < .01$)

ในพฤติกรรมการมีบุตรเพียง 2 คนในครอบครัว $r = .710$ ($P < .01$)

ในความสัมพันธ์ระหว่าง A_B และ $\sum b_i e_i$ ในแต่ละพฤติกรรมของแต่ละหน่วย (จาก 6 หน่วย) พบว่าค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .617 ถึง .845 ($P < .01$) ซึ่งมีค่าเฉลี่ย = .753

ในการวัดองค์ประกอบของทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงซึ่งได้ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงแตกต่างกันไปในผู้หญิงที่มีเจตนาต่อพฤติกรรมแต่ละแบบ (TCF, NTY, BCP)

นอกจากนี้พบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับเจตนาลดลงเรื่อย ๆ เมื่อการวัดทัศนคติ เบี่ยงเบนจากลักษณะการวัดที่เฉพาะเจาะจงของเจตนาดังในตารางที่ 1 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อ 3 ดังนั้นในการทำนายพฤติกรรมควรวัดทัศนคติต่อพฤติกรรม (A_B) แทนการวัดทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่ใช่การกระทำ (A_O)

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติ กับเจตนาเชิงพฤติกรรม^{ก)}

ตัวแปรทัศนคติ	r
การใช้ยาคุมกำเนิด	
ทัศนคติต่อการใช้ยาคุมกำเนิด	.778 **
ทัศนคติต่อยาคุมกำเนิด	.497 **
ทัศนคติต่อการคุมกำเนิด	.202 **
ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว	.109
การมีบุตร 2 คนในครอบครัว	
ทัศนคติต่อการมีบุตร 2 คนในครอบครัว	.675 **
ทัศนคติต่อการมีบุตร	.152 **
ทัศนคติต่อบุตร	.001
การมีบุตร 1 คนในระหว่าง 2 ปีข้างหน้า	
ทัศนคติต่อการมีบุตร 1 คนในระหว่าง 2 ปีข้างหน้า	.798 **
ทัศนคติต่อการมีบุตร	.225 **
ทัศนคติต่อบุตร	-.038

N = 270

* P < .05

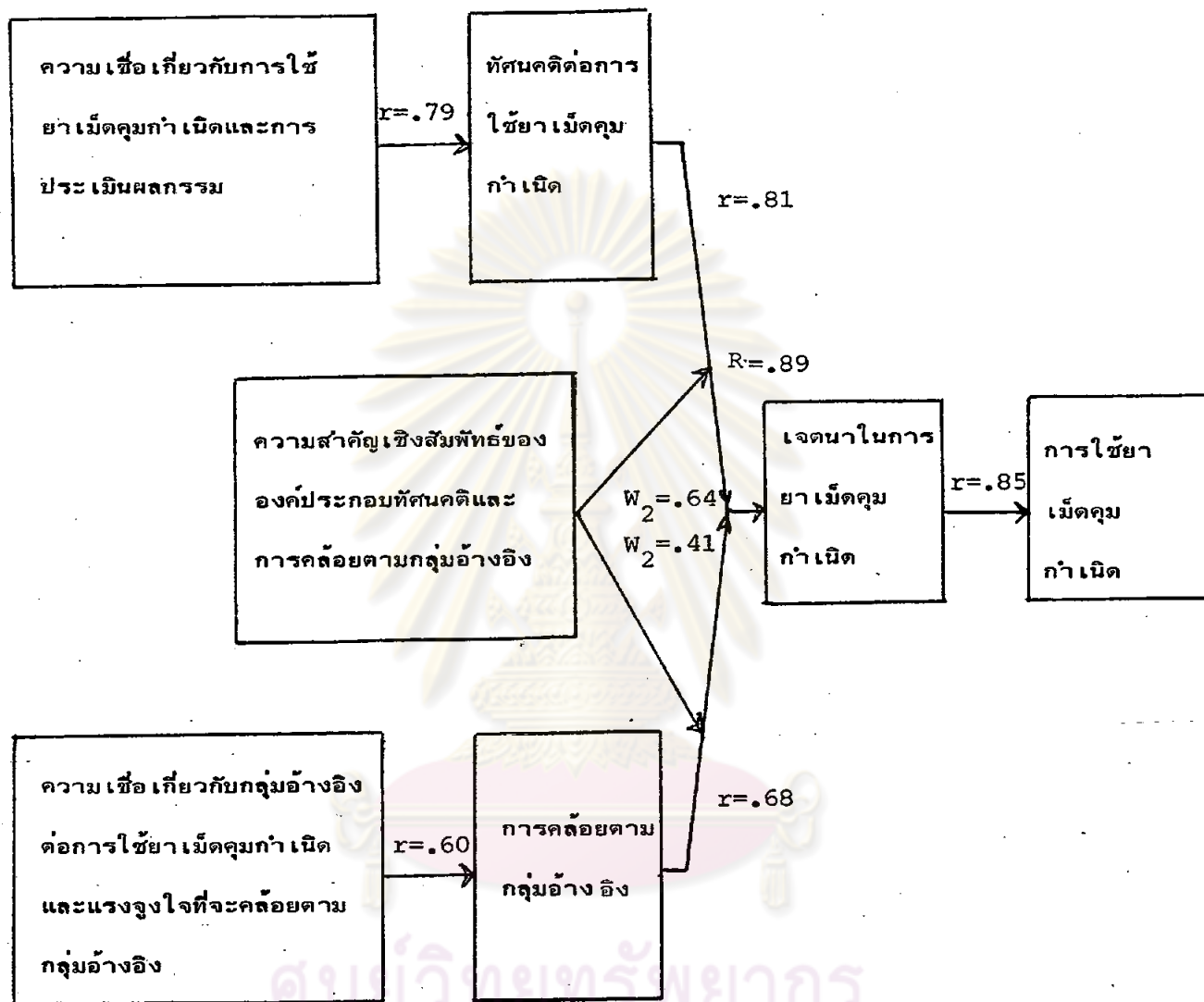
** P < .01

^{ก)} จาก เดวิกสัน และ แจคคาร์ต (1975)

สำหรับพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวนี้ เดวิดสันและแจคคาร์ด ได้เคยทำการวิจัย มาครั้งหนึ่งแล้วโดยศึกษากับพฤติกรรมการใช้ยาคุมกำเนิดกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาหญิงชั้น ปีที่ 1 ที่ยังไม่ได้แต่งงาน (Davidson and Jaccard 1972; cited by Ajzen and Fishbein 1980 : 139-147) เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบที่แฝงอยู่ภายใต้เจตนาที่จะใช้หรือไม่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด โดยวัดตัวแปรต่าง ๆ ตามรูปแบบจำลองของทฤษฎีการกระทำ ด้วยเหตุผล และวัดพฤติกรรมโดยการถามให้รายงานตนเองว่าใน 1 ปีที่ผ่านมาได้ใช้หรือไม่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งพบความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมมีค่าสูง ($r = .85$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วผู้หญิงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตนา 95 % ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงว่าทัศนคติต่อการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวกำหนดเจตนาที่สำคัญของเพศหญิงต่อการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ($R = .89$) ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งที่ 2 (ปี 1975) มาก ($r = .86$ ในผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว) นอกจากนั้นความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลได้แสดงไว้ในภาพที่ 3

ในด้านรายละเอียดที่เกี่ยวกับความเชื่อ กลุ่มตัวอย่างที่มีเจตนาและไม่มีเจตนาในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด มีความเชื่อเหมือนกับบางอย่าง คือ การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดไม่เสียเงินมาก สะดวก ควบคุมระยะห่าง ระหว่างการมีบุตรได้ และควบคุมขนาดของครอบครัวได้ การพิจารณาที่เด่นชัดของผู้หญิง และนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด คือ เรื่องเกี่ยวกับผลข้างเคียงทางกายภาพของการใช้ยาคุมกำเนิด ความรู้สึกด้านจริยธรรม และประสิทธิภาพ เมื่อกลุ่มตัวอย่างแน่ใจว่าการใช้ยาจะไม่นำไปสู่ผลกระทบทางลบ เช่น การแข็งตัวของเลือด และอันตรายในการคลอดก็จะมีเจตนาที่จะใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด นอกจากนั้นผู้ที่มีเจตนาใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดยังเชื่อว่า เป็นวิธีที่ใช้ได้ผลมากที่สุดต่อการป้องกันการตั้งครรภ์

สำหรับความเชื่อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วที่ทำให้เขามีเจตนาในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด มากกว่าได้แก่เรื่อง ควบคุมขนาดของครอบครัวได้ และเพิ่มความสุขในการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ส่วนในเรื่องความรู้ทางจริยธรรมและรู้สึกผิดจะไม่อิทธิพลต่อเจตนาในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของเขา (Davidson and Jaccard 1975 : 1080)

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา

และพฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด (Ajzen and Fishbein 1980 : 141)

ในปีเดียวกันนี้ เวอร์เนอร์ มิทเทิลสตัดท์-คาร์เตอร์ และครอฟอร์ด (Werner, Middlestadt-Carter และ Crawford 1975 : 348-359) ได้ศึกษาเพื่อทำนายเจตนา-เชิงพฤติกรรมที่จะมีบุตรคนที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงที่อายุต่ำกว่า 30 ปี มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ 2 คน และยังไม่ได้ทำหมันถาวร จำนวน 59 คน โดยวัดทัศนคติและความเชื่อด้วยคำถามแบบปลายเปิด และแบบปลายปิด การวัดโดยใช้คำถามปลายเปิดนั้นให้ผู้ตอบเขียนประโยชน์ และโทษของการมีบุตรคนที่ 3 ในอีก 3 ปีข้างหน้า และให้คะแนนความสำคัญของแต่ละผลกระทบ (a) ตั้งแต่ 0-3 (3 = สำคัญมากที่สุด) แล้วยังให้ผู้ตอบประเมินความมั่นใจว่าในการมีบุตรคนที่ 3 ในอีก 3 ปีข้างหน้าจะนำไปสู่ผลกระทบนั้น ๆ มากน้อยแค่ไหน (B) คะแนนตั้งแต่ 0-3 (3 = แน่ใจที่สุด) ส่วนคำถามปลายปิดนั้นวัดการประเมินผลกระทบ (a) และความหนักแน่นของความเชื่อ (B) ใน 18 ผลกระทบ วัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (NB) และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (MC) 3 กลุ่ม และวัดเจตนาที่จะมีบุตรคนที่ 3 ในอีก 3 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบของการมีบุตรคนที่ 3 และการประเมินผลกระทบ ร่วมกับ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตาม สามารถทำนายเจตนาได้แม่นยำ และมีความสัมพันธ์กันสูง (คำนวณรวมคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด $R = .81$ $P < .001$) ซึ่งเป็นการสนับสนุนโมเดลเจตนาเชิงพฤติกรรมของฟิชไบน์ และจากการวิเคราะห์ตัวแปรทำนาย ในการทำนายตัวแปรเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น พบว่าโมเดลของฟิชไบน์สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ค่าสูงที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 สหสัมพันธ์และสหสัมพันธ์พหุคูณขององค์ประกอบทัศนคติ องค์ประกอบการคัดลอกตามกลุ่มอ้างอิง และโมเดลของพีชไมน์ กับตัวแปรเกณฑ์ต่าง ๆ^{ก)}

ตัวแปร เกณฑ์	ตัวทำนาย		
	$\sum B_i a_i$	$\sum NB_i Mc_i$	โมเดลของพีชไมน์
ทัศนคติต่อการคุมกำเนิด	.49	-.23	.49
ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว	.63	-.49	.65
เจตนาเชิงพฤติกรรมที่จะมีบุตร			
คนที่ 3	.78	.61	.81

(คำนวณโดยใช้คะแนนรวมจากคำถามปลายเปิดและปลายปิด)

^{ก)} จากเวอร์เนอร์ มิดเดิลสตาร์ด-คาร์เทียร์ และครอฟอร์ด (1975)

นอกจากนั้นได้เปรียบเทียบการทำนาย เจตนา เชิงพฤติกรรมโดยใช้องค์ประกอบจากคำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด ซึ่งปรากฏว่าองค์ประกอบในคำถามปลายเปิด สามารถทำนายเจตนาได้ค่าสหสัมพันธ์สูงกว่า ดังแสดงในตารางที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยกล่าวว่าจะอาจเป็นผลจากผลกระทบในคำถามปลายเปิดนั้นได้จากผู้ตอบโดยตรงย่อมจะมีความเด่นชัด และมีความหมายต่อผู้ตอบมากกว่า ส่วนผลกระทบในคำถามปลายปิดซึ่งมี 18 ผลกรรรมนั้น อาจไม่รัดกุมเพียงพอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 สหสัมพันธ์ สัมประสิทธิ์ถดถอย และสหสัมพันธ์ทุกตัวขององค์ประกอบ ทักษะคิด และองค์ประกอบการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อ เจตนาเชิงพฤติกรรมที่จะมีบุตร คนที่ 3 ในอีก 3 ปีข้างหน้า^ก

การวัด $\sum B_i a_i$	ส.ป.ส. สหสัมพันธ์		ส.ป.ส. ถดถอย		สหสัมพันธ์ทุกของ
			มาตรฐาน		
	$\sum B_i a_i$	$\sum NB_i Mc_i$	$\sum B_i a_i$	$\sum NB_i Mc_i$	
ใช้คำถามปลายเปิด	.76***	.61***	.61***	.26*	.79***
ใช้คำถามปลายปิด	.51***	.61***	.36**	.51***	.70***

* $P < .05$

** $P < .01$

*** $P < .001$

^ก จากเวอร์เนอร์ มิตเทิลสตาจ-คาร์เทอร์ และครอฟอร์ด (1975)

นอกจากนี้ยังได้มีการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปทำนายพฤติกรรมการคุมกำเนิด ด้วยการใช้อย่างอนามัย ร่วมกับตัวแปรบทบาททางอารมณ์ (Fisher 1984 : 104-123) โดยทำการศึกษาเจตนาเชิงพฤติกรรม ทักษะคิดต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของกลุ่มตัวอย่างผู้ชายจำนวน 145 คน ในมหาวิทยาลัย Purdue อายุเฉลี่ย 19.88 ปี และทำการวัดความกลัวในเพศสัมพันธ์ (erotophobia) และความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์ (erotophilia) เมื่อเวลาผ่านไป 4 สัปดาห์ทำการสอบถามกลุ่ม

ตัวอย่างเดิมโดยทางไปรษณีย์บัตร เพื่อวัดพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยในระยะเวลาที่ผ่านมา 1 เดือน ว่าเขาได้ใช้ถุงยางอนามัยเสมอในระหว่างการมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ ปรากฏว่าได้รับไปรษณีย์บัตรกลับมา 96 คน คิดเป็น 84 % และมีเพียง 42 คนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสลับสมมติฐานทั้ง 4 ข้อคือ

1. ความกลัวในเพศสัมพันธ์ และความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับการใช้ถุงยางอนามัย ได้ค่าสหสัมพันธ์แบบพอยท์ไบซีเรียล $r = .30$ $P < .02$ ($N = 42$, $df = 40$) นั่นคือพบความสัมพันธ์ว่าชายที่พึงพอใจในเพศสัมพันธ์จะใช้ถุงยางอนามัยเสมอในระยะเวลา 1 เดือน ที่ทำการศึกษา

2.ทัศนคติต่อการใช้ถุงยางอนามัย มีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประเมินผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ $r (143) = .63$, $P < .001$ เช่นเดียวกับ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตาม $r (143) = .67$, $P < .001$

3. ทัศนคติต่อการใช้ถุงยางอนามัยและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีความสัมพันธ์กับ เจตนาเชิงพฤติกรรม ซึ่งวิเคราะห์โดยสมการถดถอยพหุคูณ $r (141) = .73$ $P < .001$ และ ส.ป.ส.ตัวทำนายทั้งสองมีนัยสำคัญ

4. เจตนาเชิงพฤติกรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งพบความสัมพันธ์แบบพอยท์ไบซีเรียล $r (42) = .44$, $P < .001$

นอกจากนี้ยังพบว่าความกลัวในเพศสัมพันธ์-ความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์ และเจตนาเชิงพฤติกรรม เป็นอิสระต่อกันในการกำหนดการใช้ถุงยางอนามัย ดังภาพที่ 4 และทำการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณดังตารางที่ 2 ซึ่งขัดกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่กล่าวว่าตัวแปรภายนอกจะไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมแต่จะมีอิทธิพลผ่านตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎี (Ajzen and Fishbein 1980 : 82) ซึ่งฟิชเชอร์ (Fisher) อธิบายไว้ว่าอาจเป็นได้จากข้อมูลที่ใช้

ในการหาความสัมพันธ์มีน้อยเกินไป เนื่องจากมีกลุ่มตัวอย่าง 42 คนจาก 96 คนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศในช่วงเวลา 1 เดือน และมีเพียง 5 คนเท่านั้นที่ใช้ถุงยางอนามัยเสมอ ซึ่งจะต้องทำการทดสอบทฤษฎีกันต่อไป

ตารางที่ 4 สหสัมพันธ์, ส.ป.ส. การถดถอย และสหสัมพันธ์พหุคูณของความกลัว-พึงพอใจในเพศสัมพันธ์, เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัย^ก

เกณฑ์	สหสัมพันธ์กับพฤติกรรม		ส.ป.ส. การถดถอย		Multiple R	R ²
	ความกลัวในเพศสัมพันธ์-ความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์	เจตนาเชิงพฤติกรรม	ความกลัว-พฤติกรรม	เจตนาเชิงพฤติกรรม		
การใช้ถุงยางอนามัย	.33*	.44*	.37**	.47**	.57**	.33**

* P < .05

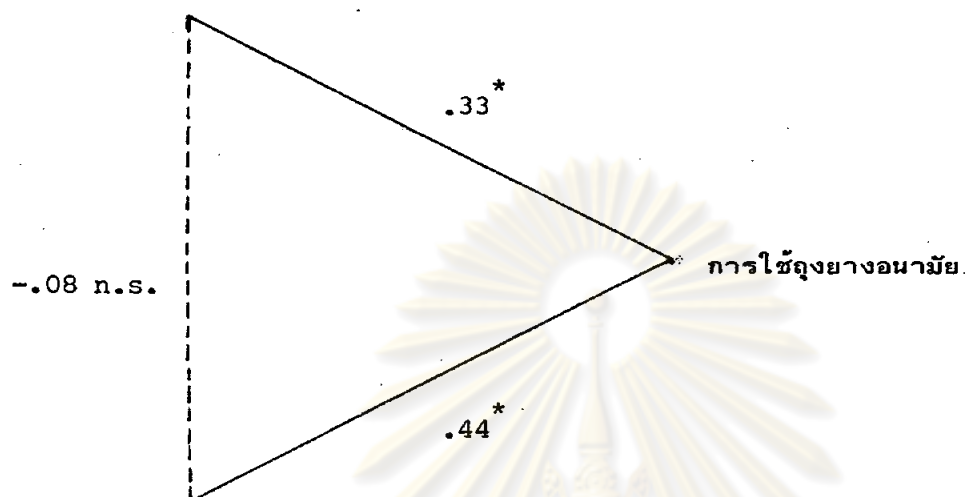
** P < .01

^ก จากพิชเชอร์ (1984)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความกลัว-ความพึงพอใจ

ในเพศสัมพันธ์

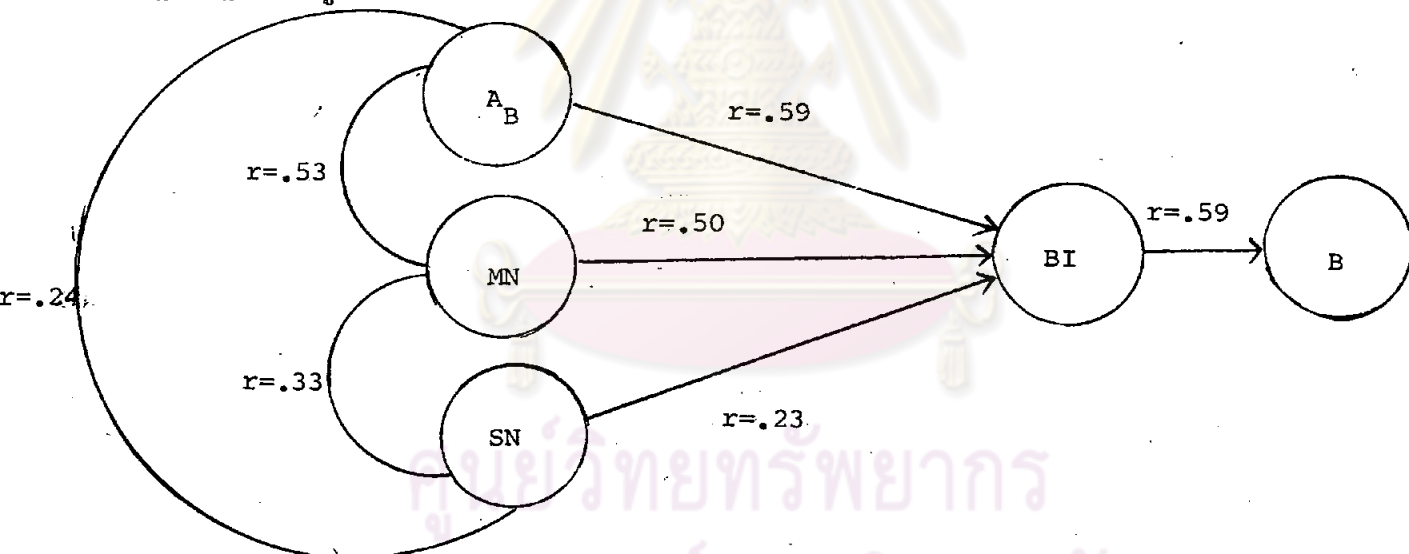
เจตนาเชิงพฤติกรรม

ภาพที่ 4 สหสัมพันธ์ของเจตนาเชิงพฤติกรรม, ความกลัว-ความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์ และการใช้ถุงยางอนามัย (Fisher 1984 : 115)

งานวิจัยที่น่าทึ่งจากการกระทำด้วยเหตุผลร่วมกับองค์ประกอบทางจริยธรรมในการทำนาย และทำความเข้าใจพฤติกรรมช่วย เหลือได้แก่ งานวิจัยของโพมาซาล และแจคคาร์ด (Pomazal and Jaccard 1976 : 317-326) ซึ่งชเวิร์ต และเทสเลอร์ (Schwartz and Tersler 1972) เสนอไว้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดเจตนา นอกเหนือจากองค์ประกอบหลักในรูปแบบจำลองของทิชไมน์ (Cited by Pomazal and Jaccard 1976 : 319) การศึกษาของโพมาซาลและแจคคาร์ดครั้งนี้ได้ศึกษา ความเชื่อทัศนคติ และเจตนาที่มีต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ของกุ่มตัวอย่างชายและหญิง มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (Illinois) จำนวน 270 คน อายุเฉลี่ย 19½ ปี เคยมีประสบการณ์บริโภคผลิตภัณฑ์ 61 % แบบสอบถามสร้างขึ้นจากความเชื่อเด่นชัด 10 ความเชื่อและกลุ่มอ้างอิงเด่นชัด 6 กลุ่ม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ตามที่ถูกระบุไว้ในภาพที่ 6 และ

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางจิตธรรมร่วมกับสององค์ประกอบหลักในการทำนาย เจตนาในการ
บริจาคนโลหิตแสดงในภาพที่ 5

สิ่งที่น่าสนใจในการวิจัยนี้คือการทำนาย เจตนา เชิงพฤติกรรมด้วยระดับความสามารถ
หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่สามารถ และไม่สามารถบริจาคนโลหิตได้ในขณะนั้น (อาจเป็นเพราะความ
เจ็บป่วย ที่จะบริจาคนโลหิตไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือเลือกใช้ไม่ได้) ผลการวิเคราะห์การถดถอย
พหุคูณของทัศนคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อ เจตนาในกลุ่มตัวอย่างที่สามารถ
บริจาคนโลหิตได้จำนวน 202 คน $R = .64, P < .01$ และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถบริจาคน
โลหิตได้ 68 คน $R = .38, P < .01$ กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรม
อาจได้รับอิทธิพลจากระดับความสามารถ นอกจากนี้การแสดงพฤติกรรมยังอาจขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นหรือ
เหตุการณ์อื่น ๆ เช่น การไว้วางใจบุคคล หรือ เหตุการณ์ซึ่งทำให้การทำนายพฤติกรรมด้วยเจตนา
มีความสัมพันธ์สูงขึ้น

A_B = ทัศนคติต่อการบริจาคนโลหิต

MN = ความรู้สึกทางจิตธรรม

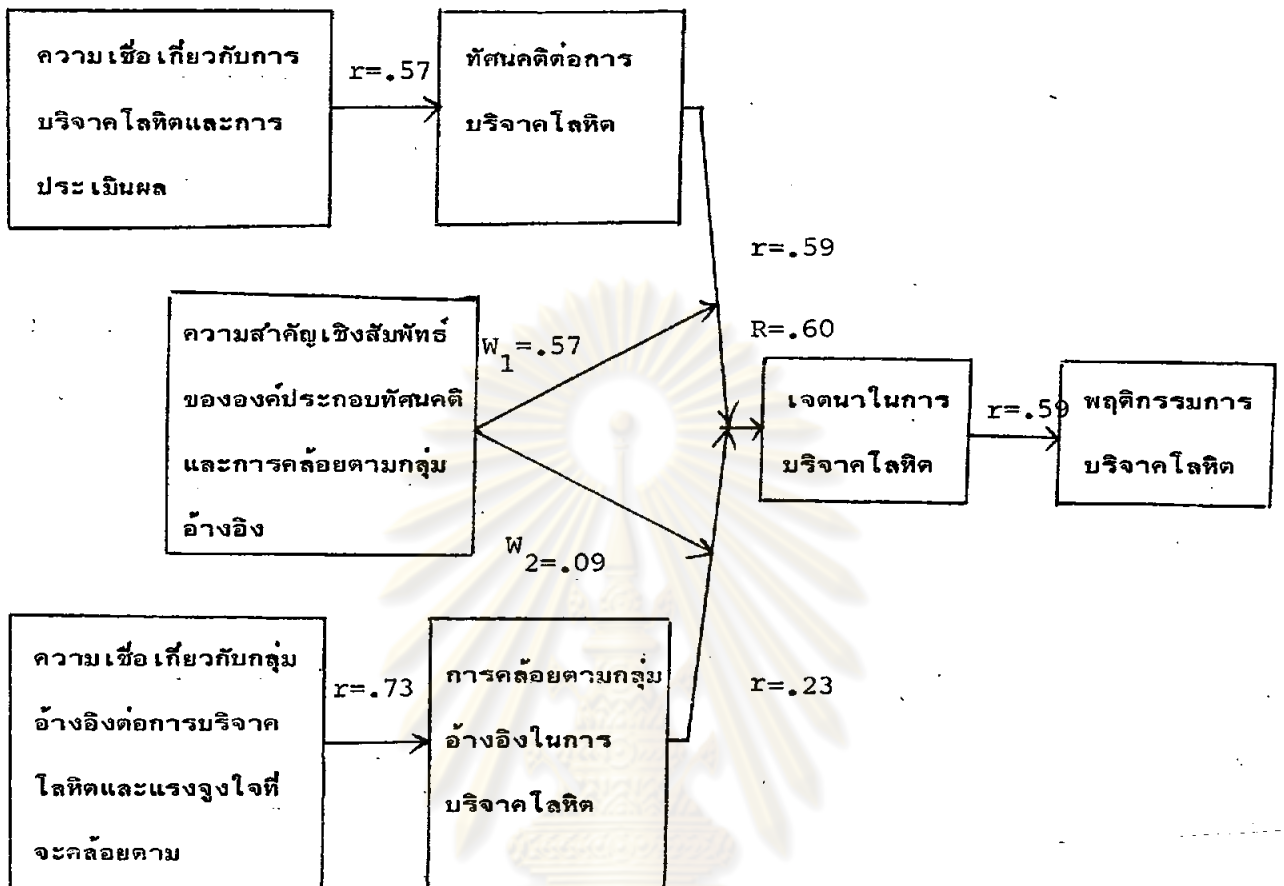
SN = การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

BI = เจตนาเชิงพฤติกรรม

B = พฤติกรรม

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการบริจาคนโลหิต ความรู้สึกทางจิตธรรม การ
คล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมการบริจาคนโลหิต

(ดัดแปลงมาจากไพมาแซล และแจคคาร์ด 1976)

ภาพที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา และพฤติกรรมกรรมการบริจาคโลหิต

(ดัดแปลงมาจาก โหมมาแซง และแจคคาร์ต 1976)

ในปีเดียวกันนี้สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ได้นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาใช้ในการทำนายพฤติกรรมด้านการเรียนการสอนร่วมกับตัวแปรภายนอกต่าง ๆ (Sumwung Pitiyanuwat 1976) โดยสร้างมาตรวัดทัศนคติ และเจตนาของนักเรียนที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้ทฤษฎีเจตนาเชิงพฤติกรรมของฟิชไบน์ (Fishbein's Theory of Behavioral Intention) และคำนวณหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อการประกอบพฤติกรรมเกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาไม่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ การประเมินของครูเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ และตัวแปรภายนอก

2 ตัวคือ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และทัศนคติที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำไปทำวิจัยเล็ก เกรด 7 โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง จำนวน 227 คน ในรัฐมินนิโซตา ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบ ทั้งสามคือ เจตนาใฝ่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ ทัศนคติที่มีต่อการประกอบพฤติกรรมเกี่ยวกับวิชา คณิตศาสตร์ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มย่อย (Subgroup) ซึ่งได้แก่ เพศ (ชาย หญิง) เชื้อชาติ (ผิวขาว ผิวดำ อินเดียนแดงและชาวตะวันออก) ความ สามารถของนักเรียน (อ่อน ปานกลาง เก่ง) โรงเรียน (จอร์แดน จูเนียร์ไฮสกูล, แอนวาติน มิเดิล, เซ็นทรัลจูเนียร์ จูเนียร์ไฮสกูล)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ เด็กที่ เรียนอ่อน พบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มี ต่อการประกอบพฤติกรรมเกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีค่าสูงสุด ($r = .53, P < .01$) รองลงมาคือค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนาใฝ่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ และทัศนคติที่มีต่อการประกอบพฤติกรรมเกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ ($r = .50, P < .01$) ในขณะที่ เด็กกลุ่มปานกลางและเก่งมีค่าสหสัมพันธ์นี้สูงสุด ($r = .51, P < .01, r = .62 P < .01$) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าเจตนาใฝ่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการ คล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในกลุ่มเด็กอ่อนและปานกลาง แต่ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในเด็ก เก่ง

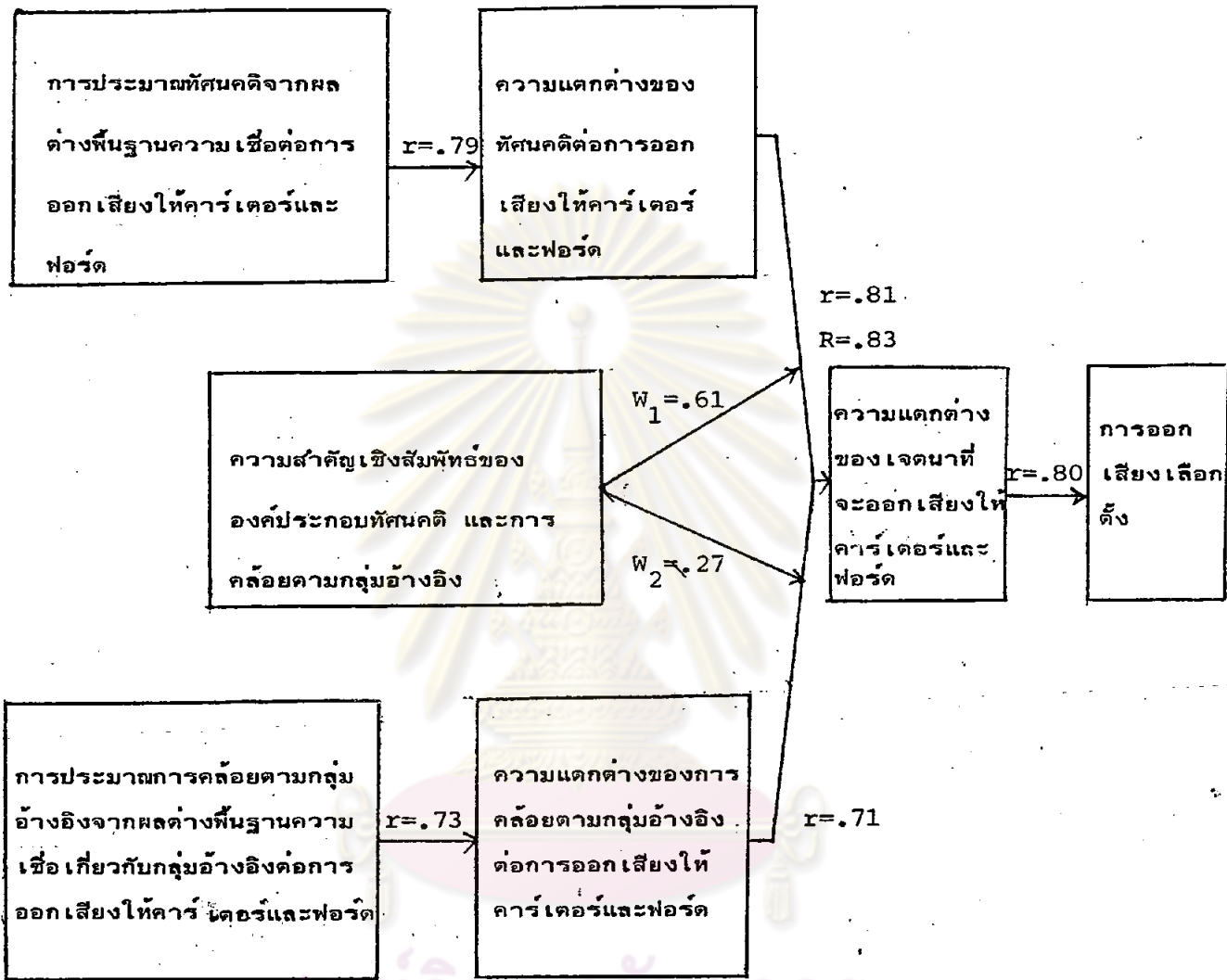
สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับนักเรียนทั้งหมดพบว่า สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์มี ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญสูงกับการประ เมินของครูเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนใน วิชาคณิตศาสตร์ กล่าวคือมีค่า .74, .76, .73, และ .76 เพื่อให้ทัศนคติที่มีต่อการประกอบ พฤติกรรมเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาใฝ่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ และ ทัศนคติที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์มีค่าคงที่ตามลำดับ

ได้มีการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปทดสอบกับสถานการณ์เลือกตั้งของสหรัฐ อเมริกาเป็นครั้งแรก โดยทำนายและทำความเข้าใจกับการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1976 และศึกษาผลกระทบของตัวแปรภายนอก (Fishbein, Ajzen and Hinkle 1976 : cited by Ajzen and Fishbein 1981 : 174-195) ในการศึกษาครั้งนี้สนใจเฉพาะผู้สมัครรับ เลือกตั้งที่เป็นตัว เก่ง 2 คนคือ คาร์เตอร์

และฟอร์ด (Carter and Ford) ในขั้นค้นหาความเชื่อ เด่นชัดที่จะลงคะแนนเสียงให้ คาร์เตอร์และฟอร์ด แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามเพื่อวัด เจตนา ทศนคติ และการคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิงที่จะลงคะแนนเสียงให้คาร์เตอร์และฟอร์ด นอกจากนั้นยังวัดความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง หลังจากการเลือกตั้ง 1 สัปดาห์ก็ติดตามสอบถามว่ากลุ่มตัวอย่างลงคะแนนเสียงให้ใคร ผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมีค่าสูง ดังแสดงใน ภาพที่ 7

ในการศึกษาผลกระทบของตัวแปรภายนอก ปรากฏว่าตัวแปรภายนอกต่าง ๆ เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ชื่อเสียงของพรรคการเมือง ความเป็นเสรีภาพ-อนุรักษนิยม ลักษณะทางชีว-สังคมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเลือกตั้ง ก็จะมีอิทธิพลต่อเจตนาในการออกเสียงเลือกตั้ง ในระดับที่ใกล้เคียงกัน และเมื่อรวมตัวแปรภายนอกที่มีความสัมพันธ์สูงกับความแตกต่างของทัศนคติ และความแตกต่างของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการทำนายเจตนาต่อการออกเสียงเลือกตั้ง พบว่าค่าสหสัมพันธ์หาคูณเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้นพบว่าคนที่มีความแตกต่างกัน ก็จะมี ความแตกต่างกันในด้านความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการออกเสียงเลือกตั้ง การประเมินผลกรรม ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง หรือแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

นั้นแสดงให้เห็นว่าตัวแปรภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม จะมีผลกระทบอย่าง เป็นระบบต่อโครงสร้างความคิดที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และถ้าตัวแปรภายนอกนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ก็ย่อมจะไม่มีผลกระทบต่อองค์ประกอบ ทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงด้วยเช่นกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา และพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง (Ajzen and Fishbein 1980 : 181)

งานวิจัยที่แสดงให้เห็นผลของการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปใช้ในเป้าหมายและบริบทต่าง ๆ ได้แก่งานวิจัยของ ชเลเยล ครอว์ฟอร์ดและแซนบอร์น (Schlegel, Crawford and Sanborn, 1977 : 421-430) ซึ่งได้นำโมเดลของฟิชไบน์ไปใช้ทำนายเจตนาของวัยรุ่นที่จะ

ดื่มน้ำเมา 3 ชนิด (เบียร์, เหล้า, ไวน์) ใน 3 สถานการณ์ (บ้าน, งานปาร์ตี้, ร้านขายเหล้า) ปรากฏว่าการทำนายเจตนาในการดื่มน้ำเมอลดลง เมื่อการวัดทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิงไม่สอดคล้องกับเจตนาเชิงพฤติกรรม และจากการวัดตัวแปรภายนอกตามระบบเชิงทำนาย มัลติแวลริเอทของเจสเซอร์ (Jessor's multivariate predictive system) เพื่อศึกษา ตัวแปรภายนอกที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อเจตนาในการดื่มน้ำเมอลดลงปรากฏว่าอธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้เพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นการสนับสนุนโมเดลของพิชไบน์

นอกจากนี้คานโตลาและคณะ (Kantola, Syme and Campbell, 1982 : 70-83) ได้ทดสอบความสมบูรณ์โมเดลของพิชไบน์ในการอธิบายเจตนาเชิงพฤติกรรมอนุรักษณ์น้ำ โดยพิจารณาบทบาทของความแตกต่างระหว่างบุคคล และตัวแปรภายนอกได้แก่ ความเป็นกลาง (Centrality) ความสำคัญ ความสนใจ เพศ และอายุ พบว่าอายุมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในการทำนายเจตนาอนุรักษณ์น้ำ กล่าวคือ เมื่อใช้ตัวแปร A_B และ SN ในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ค่า $R^2 = .21$ แต่เมื่อรวมตัวแปรอายุในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ค่า R^2 เพิ่มขึ้นเป็น .30 ($P < .05$) ซึ่งตรงกันข้ามกับที่พิชไบน์ได้เสนอไว้ในโมเดลเจตนาเชิงพฤติกรรมว่า มีเพียงตัวแปร A_B และ SN เท่านั้น ที่เป็นสื่อกลางที่สำคัญของเจตนาเชิงพฤติกรรม และในการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี จะมีเจตนาในการอนุรักษณ์น้ำมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 35 ปี ซึ่งมีค่า SN ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .02 ในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี A_B มีความสำคัญในการสนับสนุนเจตนาอนุรักษณ์น้ำ และในกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 35 ปี SN เท่านั้นที่เป็นตัวสนับสนุนที่สำคัญในการอนุรักษณ์น้ำ

และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่าง SN กับ $NB_i Mc_i$ ได้ค่าสหสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r^2 = 0.29$) และความสัมพันธ์ระหว่าง A_B กับ $\sum b_i e_i$ อยู่ในระดับต่ำ ($r^2 = 0.07$) ซึ่งผู้วิจัยกล่าวไว้ว่าอาจเป็นเพราะความเชื่อที่นำมาศึกษาได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกัน และกลุ่มอ้างอิง ก็อาจจะขาดกลุ่มอ้างอิงที่มีความสำคัญในการอนุรักษณ์น้ำไป เช่น เพื่อนบ้าน เป็นต้น

และในปี 1983 แมนสตีด โพรฟฟิต และสมาร์ท (Manstead Porffitt and Smart 1983 : 657-671) ได้นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปใช้ทำนาย และทำความเข้าใจเจตนา และพฤติกรรมการให้มทารถโดยวัดทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาในการเสี่ยงทารถด้วย นมมารดาและนมผงของหญิงมีครรภ์ในระยะ 3 เดือนสุดท้ายก่อนคลอดบุตร และติดตามพฤติกรรมการ ให้มทารถของมารดาที่ปฏิบัติจริง ๆ ภายหลังคลอดเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ โดยให้ตอบแบบ รายงานตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงมีครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า 6 เดือน และมีอายุระหว่าง 16-40 ปี มารับบริการฝากครรภ์ที่หน่วยก่อนคลอดโรงพยาบาลเซนต์แมรี (St.Mary's Hospital) แมนเชสเตอร์ (Manchester) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นหญิงที่เคยมีบุตร มาแล้ว 109 คน หญิงที่ไม่เคยมีบุตรมาก่อน 106 คน และกลุ่มควบคุม 85 คน ซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ ที่ไม่เคยมีบุตรมาก่อนเช่นเดียวกัน ซึ่งทำการบันทึกเพื่อทดสอบสมมติฐานตามที่เซอร์แมน (Sherman 1980 : 219 cited by Manstead Proffitt and Smart 1983 : 659) ได้สรุปว่า ความหนักแน่นของความสอดคล้องระหว่างเจตนาและพฤติกรรมอาจเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อ พฤติกรรมเกิดตามหลังการวัดเจตนา นั่นคือการวัดเจตนาจะส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนา และพฤติกรรมหนักแน่นขึ้นซึ่งผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมไม่แตกต่างไปจากกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ สนับสนุนทฤษฎีการ กระทำด้วยเหตุผลมากดังแสดงในตารางที่ 5

นอกจากนี้พบว่าในหญิงที่เคยมีบุตรมาแล้วองค์ประกอบทัศนคติจะมีอิทธิพลต่อเจตนาเชิง พฤติกรรมมากกว่าองค์ประกอบการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ดังข้อมูลสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ทัศนคติและเจตนาในกลุ่มครรภ์แรก .65 และ .76 ในครรภ์หลัง และสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ ประกอบการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและเจตนา .65 และ .53 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี การกระทำด้วยเหตุผลที่ว่าความสำคัญเชิงสัมพันธ์ขององค์ประกอบทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิงในรูปแบบจำลองจะแปรตามปัจจัยของประสบการณ์ตรง (Ajzen and Fishbein 1980 : 58-59) นั่นคือหญิงมีครรภ์ที่เคยมีประสบการณ์ตรงในการให้มทารถแรกเกิดมีแนวโน้มว่าจะมีความ สัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับเจตนาสูงกว่าความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับเจตนา

และจากการวิเคราะห์ผลของเวลาต่อความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม และ เจตนา กับพฤติกรรม โดยพบว่าในกลุ่มที่มีช่วงเวลายาว (น้อยกว่า 25 วัน) สหสัมพันธ์ระหว่าง ทัศนคติและพฤติกรรม และสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรมเป็น .64 และ .83 ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มที่มีระยะเวลายาวมีค่าสหสัมพันธ์เป็น .71 และ .81 ตามลำดับ ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้อง กับสมมติฐานของซึคเกอร์แมน-ไรส์ (Zuckerman - Reis Hypothesis) ที่ว่าความสัมพันธ์ ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมจะค่อย ๆ ลดลง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมจะ หนักแน่นมากขึ้นตามกาล เวลาที่นานมากขึ้น

ตารางที่ 5 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและเจตนาเชิง พฤติกรรมในบุตรคนต่อไป¹

ตัวแปร	1 ^ข	2	3	4	5
1 พฤติกรรม	-				
2 เจตนาเชิงพฤติกรรม	.82				
3 ความแตกต่างของทัศนคติ	.67	.73			
4 ความแตกต่างของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.49	.60	.49		
5 เจตนาเชิงพฤติกรรมในบุตรคนต่อไป	.75	.74	.60	.43	-

หมายเหตุ ค่าสหสัมพันธ์ทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$)

¹ จากแมนสตีด โพรฟิตและสมาร์ท (1983)

^ข สหสัมพันธ์กับพฤติกรรม แบบ Point-biserial correlations

สำหรับการวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีประเด็นสำคัญดังนี้ ความเชื่อของ มารดาที่ให้นมผงที่มีมากกว่ามารดาที่ให้นมตนเอง คือ วิธีการให้นมผงสะดวกสบาย วิธีการให้นมผง

ไม่ทำให้มารดาเดือดร้อน และสามีมีส่วนช่วยในการให้นมบุตรได้ ส่วนความเชื่อที่มารดาทั้งสองกลุ่ม มีใกล้เคียงกันคือ นมมารดาทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างมารดาและทารก นมมารดามีสารอาหารที่ดีที่สุด และนมมารดาป้องกันการติดเชื้อของทารก ในการประเมินผลกรรมกลุ่มให้นมมารดา ให้ความสำคัญของการมีรูปร่างดี ทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างมารดา-ทารก มีสารอาหารครบถ้วน และป้องกันการติดเชื้อของเด็ก สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง กลุ่มที่ให้นมมารดา มีความเชื่อในการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทั้ง 4 กลุ่มคือ บิดาของทารก มารดาของตนเอง เพื่อนหญิง ใกล้ชิด และแพทย์ผู้แนะนำ มากกว่ากลุ่มที่ให้นมผง และกลุ่มที่ให้นมมารดามีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามแพทย์ผู้แนะนำมากกว่ากลุ่มอ้างอิงอื่น ๆ และมากกว่ากลุ่มที่ให้นมผงด้วย ซึ่งผลการวัดความเชื่อ นี้จะเป็นประโยชน์ในการรณรงค์เกี่ยวกับการให้นมทารกแรกเกิดแก่หญิงชาวอังกฤษ

ในช่วง 2-3 ปีมานี้ ได้มีการศึกษาโดยนำทฤษฎีอื่น ๆ มาร่วมกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในการทำนาย และทำความเข้าใจเจตนาเชิงพฤติกรรมและพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่แล้วทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลก็ยังสามารถนำมาใช้ได้ค่อนข้างน่าพอใจ ได้แก่นงานวิจัยของ บรินเบอร์กและดูแรน (Brinberg and Durand 1983 : 459-472) ได้ใช้โมเดลเจตนาเชิงพฤติกรรม 2 โมเดล คือโมเดลความน่าจะเป็นโดยอัตนัย (Subjective Probability Model) และโมเดลเจตนาเชิงพฤติกรรมของฟิชไบน์ ปรากฏว่าโมเดลทั้งสองนี้สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมที่จะรับประทานอาหาร ณ ร้านอาหารฟาสต์ ฟู้ด (Fast Food) ของ นักศึกษาวិทยาลัยจำนวน 154 คนได้อย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าตัวแปรเจตนาเพียงตัวเดียวก็เพียงพอที่จะสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ($r = .41, P < .01$) แม้ว่าจจะรวมตัวแปรนิสัยและความเชื่ออำนาจของสถานการณ์ในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรม ก็ไม่ทำให้ค่าสหสัมพันธ์-พหุคูณเพิ่มขึ้น

และในปี 1985 ฮิลและการ์คเนอร์ (Hill and Gardner 1985 : 59-79) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่จูงใจให้ผู้หญิงป้องกันมะเร็งเต้านมและปากมดลูกด้วยวิธีตรวจเต้านมด้วยตนเอง (Breast Self Examination : BSE) และตรวจหาเซลล์มะเร็งปากมดลูก (pap test) ในผู้หญิงจำนวน 123 คน โดยศึกษาใน 3 โมเดลคือ

1. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action : TRA) ของไอเซนและฟิชไบน์ (Ajzen and Fishbein 1980)
2. โมเดลความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ (Health belief Model : HBM) ของโรเซนสต็อค (Rosenstock 1974)
3. โมเดลความน่าจะเป็นโดยอัตนัย (Subjective Probability Model : SPM) ของแจคการ์ดและคณะ (Jaccard, Knox and Brinberg, 1979)

ผลการวิจัยพบว่าแต่ละโมเดลสามารถทำนายเจตนาที่จะตรวจเต้านมด้วยตนเอง และตรวจหาเซลล์มะเร็งปากมดลูกได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อรวมโมเดลต่าง ๆ เข้าด้วยกันปรากฏว่าองค์ประกอบทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล และองค์ประกอบทางด้านอุปสรรคของโมเดลความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพสามารถพยากรณ์ BSE และ pap test ได้ดีที่สุดดังแสดงในตารางที่ ๕

นอกจากนั้นคะแนนความเชื่อบางส่วนที่ได้จาก SPM นี้มีส่วนสนับสนุนความเชื่อพื้นฐานใน TRA ซึ่งจะใช้เป็นเป้าหมายของการชักชวน เพื่อให้มีเจตนาที่จะตรวจเต้านมด้วยตนเอง และตรวจหาเซลล์มะเร็งปากมดลูกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการให้ TRA และ HBM ทำนาย BSE และ pap test^๑

โมเดล	เจตนา	ตัวแปร	F แต่ละตัว	P<	R	r	Beta	F ทั้งหมด	P<	R ²
TRA	BSE	ทัศนคติ	11.9	.001	.38	.38	.33	10.1	.001	.17
		การคล้อยตาม								
		กลุ่มอ้างอิง	3.2	.08	.41	.26	.17			
TRA	pap test	ทัศนคติ	22.1	.001	.47	.47	.43	16.8	.001	.26
		การคล้อยตาม								
		กลุ่มอ้างอิง	5.5	.02	.51	.29	.21			
HBM	BSE	ประโยชน์	4.2	.04	.23	.23	.17	6.0	.001	.20
		ความรุนแรง	1.4	.24	.24	.05	.10			
		ความอ่อนแอ	1.5	.23	.27	.11	.10			
		สิ่งจูงใจทาง								
		สุขภาพ	3.2	.08	.36	.28	.16			
HBM	pap test	อุปสรรค	11.3	.001	.45	-.35	-.30	11.0	.001	.32
		ประโยชน์	.33	.57	.18	.18	.05			
		ความรุนแรง	.02	.89	.19	-.06	.01			
		ความอ่อนแอ	4.2	.04	.29	.17	.16			
		สิ่งจูงใจทาง								
		สุขภาพ	.14	.71	.33	.20	.03			
		อุปสรรค	37.1	.01	.57	-.55	-.52			

^๑ จากฮิลและการด์เนอร์ (1985)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัย เรื่องหนึ่ง ได้ศึกษาโดยนำตัวแปรนิสัย เข้ามาทำนายพฤติกรรมร่วมกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล โดยแลงเกอร์ (Langer 1978 : cited by Wittenbrakler, Gibbs and Kahle 1983 : 409) ให้ความเห็นว่าพฤติกรรมบางอย่างอาจทำนายด้วยโมเดลของพิชไบน์และไอเซนไมด์ เจตนาเชิงพฤติกรรมที่เป็นตัวกำหนดใกล้ชิดกับพฤติกรรมนั้นมีตัวแปรอื่นร่วมด้วย นั่นคือ นิสัยซึ่งอยู่เหนืออำนาจควบคุมของจิตใจในบางพฤติกรรม เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{พฤติกรรม} = (W_1) \text{เจตนา} + (W_2) \text{นิสัย}$$

วิทเทินบร่าเกอร์, กีบ และคานล์ (Wittenbrakler Gibbs and Kahle 1983 : 406-421) ทำการศึกษาเพื่อทดสอบสมมติฐานนี้ และพัฒนาปรับปรุงโมเดลของพิชไบน์ โดยศึกษาทัศนคติ นิสัย และพฤติกรรมต่อการรัดเข็มขัดนิรภัย (seat belt) กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนจิตวิทยาเบื้องต้นทั้งชายและหญิงจำนวน 134 คน ทำการศึกษาเป็น 2 ช่วงห่างกันในเวลา 1 เดือน ในแต่ละช่วงให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแบบเดียวกัน ซึ่งสร้างจากโมเดลของพิชไบน์และไอเซน, 1975 ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การรายงานพฤติกรรมของตนเอง ให้กลุ่มตัวอย่างตอบความถี่ นิสัย และเจตนาต่อการใช้เข็มขัดนิรภัยในสองสัปดาห์ที่ผ่านมาโดยให้ประมาณข้อกระทงจากใช้ถึงไม่ใช้ จากมาตราวัด 1-9 ช่วง และหลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ก็ถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่ขับรถ และเป็นผู้โดยสารรถยนต์ในช่วง 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา

ส่วนที่ 2 ให้ตอบเกี่ยวกับการประเมินผลกรรม ความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

ส่วนที่ 3 เป็นมาตราวัดความปรารถนาทางสังคม

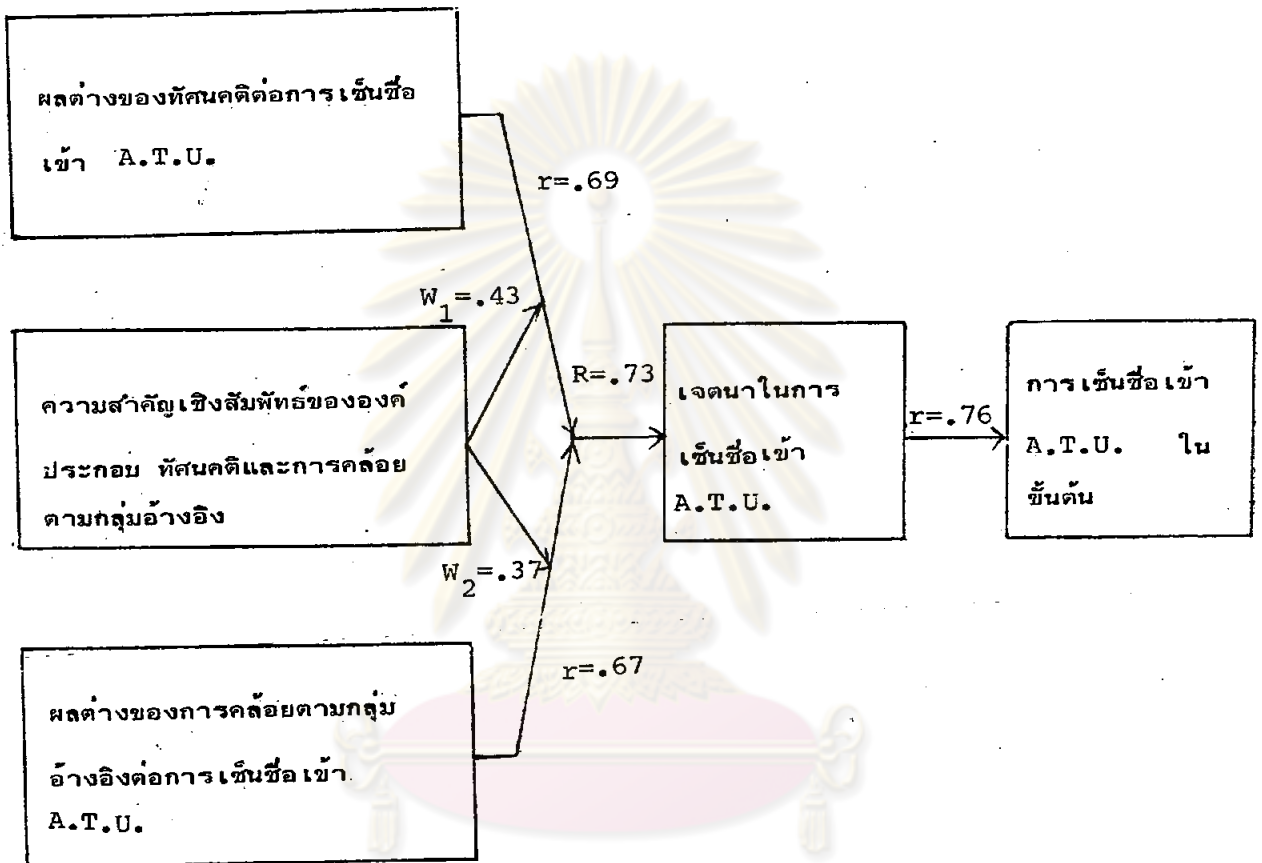
ผลการศึกษานับสนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของพิชไบน์และไอเซน ทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทำนายเจตนาและพฤติกรรม ยิ่งกว่านั้นนิสัยก็สามารถทำนายพฤติกรรมได้เช่นเดียวกัน และทำนายได้ดีกว่าเจตนาในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์ Cross - Lagged Correlation พบว่าทัศนคตินำไปสู่พฤติกรรม นอกจากนั้นยังพบความสัมพันธ์ซึ่งแสดงวัฏจักรของอิทธิพลจากการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อ เจตนา จากเจตนาต่อทัศนคติ และจากทัศนคติต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และยังพบอิทธิพลของพฤติกรรม ต่อนิสัยอีกด้วย

และผลการวิจัยยังได้แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมิน ผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความปรารถนา ของสังคม ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนให้ประชาชน เห็นความสำคัญต่อการฉีด เข็มฉีด นีรภัย และฉีดเข็มฉีดนีรภัย เป็นประจำ จะ เป็นการลดความรุนแรงของการบาดเจ็บ เนื่องจาก อุบัติเหตุบนท้องถนนลงได้มาก

นอกจากนี้ยังได้มีการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปสร้างสารเพื่อชักจูงให้เปลี่ยน พฤติกรรมของผู้ติดสุรา ซึ่งได้แก่วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของแมคคาร์เดิล ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยอินลินนอยส์ (McArdle 1972 : cited by Ajzen and Fishbein 1980 : 223-240) โดยทำการทดสอบคนไข้ชายที่เข้ารับรักษาในโรงพยาบาลจำนวน 160 คน ซึ่งแต่ละคน ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรมการช่วยเหลือผู้ติดสุราของ A.T.U. (Alcoholic Treatment Unit) โดยวัดตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลต่อการ เช่น ชื่อเข้าและไม่เช่นชื่อ เข้า A.T.U. เมื่อตอบแบบสอบถามแล้ว ก็เสนอให้เช่นชื่อในชั้นต้นว่าจะเข้าหรือไม่เข้า A.T.U. ซึ่งปรากฏว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างยินดีที่จะเข้า A.T.U. ผลการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ศูนย์วิจัยเพื่อทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างผลต่างของทัศนคติ ผลต่างของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาและพฤติกรรมการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. (Ajzen and Fishbein 1980 : 233)

ผลต่างของทัศนคติ = ทัศนคติต่อการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. - ทัศนคติต่อการไม่เซ็นชื่อเข้า A.T.U.

ผลต่างของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง = การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. - การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการไม่เซ็นชื่อเข้า A.T.U.

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า องค์ประกอบของผลต่างของทัศนคติต่อการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. มีน้ำหนักในการทำนายเจตนาได้มากกว่าอีกองค์ประกอบหนึ่ง ดังนั้นการเปลี่ยนทัศนคติต่อการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. ย่อมจะมีอิทธิพลต่อเจตนาและพฤติกรรมการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. ด้วยเช่นกัน หลังจากทำการทดสอบครั้งแรกแล้ว ก็ทำการสื่อสารเพื่อชักจูงโดยสร้างสารจากความเชื่อพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบของทัศนคติเปรียบเทียบผลใน 4 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มที่ฟังคำชักชวนแบบปกติที่ชอบใช้กันเรียกว่า Health belief Model
2. กลุ่มที่ฟังคำชักชวนทางลบ
3. กลุ่มที่ฟังคำชักชวนทางบวก
4. กลุ่มควบคุม ไม่ได้ฟังคำชักชวนอะไรเลย

ในแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนคนใช้ 40 คน เป็นคนที่ยินดีเข้า A.T.U. 20 คน ไม่ยินดีเข้า A.T.U. 20 คน โดยให้ฟังเทปคำชักชวนของผู้อำนวยการ A.T.U. ซึ่งมีเนื้อหาแตกต่างกันดังนี้

1. คำชักชวนแบบปกติ เน้นถึงผลเสียของการดื่มสุราต่อไป 10 ข้อ แต่ละข้อโยงกับการดื่มสุราต่อไป เช่น ทำให้สุขภาพเสื่อม ความสัมพันธ์กับครอบครัวและนายจ้างเสื่อมลง และอยู่ในโรงพยาบาลจะได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ น้อย ได้รับความช่วยเหลือน้อย และบอกคนไข้ว่าเขาสามารถเอาชนะการดื่มสุราได้ด้วยการเข้า A.T.U. สุดท้ายก็ชักชวนให้เซ็นชื่อเข้า A.T.U.
2. คำชักชวนทางลบ เน้นการไม่ยอมเซ็นชื่อเข้า A.T.U. ว่าจะมีผลเสียตามมา 10 ข้อ เช่นเดียวกัน และบอกคนไข้ว่าเขาจะทำร้ายตนเองถ้าไม่เซ็นชื่อเข้า A.T.U. สุดท้ายก็ชักชวนให้เซ็นชื่อเข้า A.T.U.
3. คำชักชวนทางบวก เน้นถึงการเซ็นชื่อเข้า A.T.U. แล้วชี้ให้เห็นว่าจะมีผลดีตามมา 10 ข้อเช่นเดียวกัน บอกคนไข้ว่าเขาจะช่วยตนเองได้ถ้าเซ็นชื่อเข้า A.T.U. และสุดท้ายก็ชักชวนให้เซ็นชื่อเข้า A.T.U. เช่นเดียวกัน

ผลการสื่อสารชักจูงสามารถทำให้ผู้ที่เซ็นชื่อเข้า A.T.U. ในขั้นต้น เซ็นชื่อเข้า A.T.U. จริง ๆ ถึง 82 % และผู้ที่ไม่เซ็นชื่อในขั้นต้นเปลี่ยนพฤติกรรมเซ็นชื่อเข้า A.T.U. ภายหลังฟังคำชักชวน 13.7 % และปรากฏว่ากลุ่มที่ฟังคำชักชวนทางลบเปลี่ยนพฤติกรรมไปมากที่สุดเป็นจำนวน 30 % กลุ่มที่ฟังคำชักชวนทางบวกเปลี่ยนพฤติกรรมไป 20 % ในกลุ่มที่ฟังคำชักชวนแบบปกติ (Health belief Model) เปลี่ยนพฤติกรรมไปเพียง 5 % และในทางตรงกันข้ามพบว่าคนไข้ในกลุ่มนี้ที่เคยจะเข้า A.T.U. แต่เดิม เปลี่ยนพฤติกรรมไปไม่ เซ็นชื่อเข้า A.T.U. ถึง 50 % ผลการวิจัยนี้สนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่สามารถนำไปใช้เปลี่ยนความเชื่อทัศนคติเจตนา และพฤติกรรมได้

และในปี 1981 แมคคาร์ตี (McCarty 1981 : 192-211) ได้ทดสอบโมเดลของพิชไบน์ โดยมีจุดประสงค์ที่จะ เปลี่ยนเจตนาในการใช้วิธีการคุมกำเนิด ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 304 คน มีทั้งเพศชายและเพศหญิง มีทั้งผู้ที่ใช้และไม่ใช้วิธีการคุมกำเนิด และได้สนับสนุนวิธีการคุมกำเนิด 3 แบบคือ

1. ให้ผู้ชายใช้ถุงยางอนามัย
2. ให้ผู้ชายบอกภรรยาของตนให้กินยาคุมกำเนิด
3. ให้ผู้หญิงกินยาคุมกำเนิด

กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งจะได้รับข้อมูลที่เขียนขึ้นเพื่อ เปลี่ยนทัศนคติต่อวิธีการคุมกำเนิด อีกส่วนหนึ่งจะได้รับข้อมูล เพื่อ เปลี่ยนการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่จะใช้วิธีการคุมกำเนิด และส่วนที่เหลือ เป็นกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับข้อมูลใด ๆ

ในการศึกษาขั้นต้น วิธีการคุมกำเนิด 3 วิธีในกลุ่มที่ใช้และไม่ใช้วิธีการคุมกำเนิด พบว่าตัวแปรทำนายโมเดลของพิชไบน์ และเจตนามีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเป็นที่น่าพอใจ จากค่าสุด .488 ($P < .05$) ถึงสูงสุด .769 ($P < .01$) และพบว่าในกลุ่มที่ใช้และไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวกำหนดเจตนาที่จะใช้ถุงยางอนามัย แต่ในกลุ่มของหญิงและชายที่ไม่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดทัศนคติจะเป็นตัวกำหนดเจตนา และในหญิงที่ใช้ยาคุมกำเนิดทั้งทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อเจตนา

จากความสำคัญของทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลคือ เจตนา ผู้วิจัย จึงนำมาใช้ในการ เปลี่ยนเจตนาที่จะใช้วิธีการคุมกำเนิดโดยมีสมมติฐานว่า เจตนาที่จะใช้วิธีการ คุมกำเนิดจะเปลี่ยนไป ถ้าองค์ประกอบในโมเดลของฟิชไบน์ (ทัศนคติ และความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่ม อ้างอิง) ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในการทำนายเจตนาต่อวิธีการคุมกำเนิด เปลี่ยนไป

และจากการ เลือกให้ข้อมูลแก่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อ เปลี่ยนทัศนคติต่อการ ใช้ยา เม็ดคุมกำเนิด ทัศนคติต่อการ ใช้ถุงยางอนามัย การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการ ใช้ยา เม็ดคุมกำเนิด และ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เกี่ยวกับการ ใช้ถุงยางอนามัย ได้ผลว่าการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างมีนัย สำคัญเกิดขึ้น เฉพาะในกลุ่มที่ไม่ได้ใช้วิธีการคุมกำเนิด เลย คือกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย กลุ่มหญิง ที่ไม่ได้ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด และกลุ่มชายที่ไม่ได้แนะนำให้ภรรยาของตนใช้ยา เม็ดคุมกำเนิด ส่วน การเปลี่ยนแปลงการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงนั้น ปรากฏว่าไม่มีกลุ่มใดได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าเจตนา เปลี่ยนแปลง เฉพาะในกลุ่มชายและหญิงที่ไม่ได้ใช้ยา เม็ดคุมกำเนิด

งานวิจัยในประเทศ

อัปษร เตียวตระกูลวัฒน์ (2522) ได้ศึกษาทัศนคติที่มีต่อยา เสพติด และการคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิงของนักศึกษาครู โดยมุ่งศึกษาทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการสร้างแบบจำลอง ทำนายพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัย สุรา ยากระตุ้น กัญชา และเฮโรอีน โดยใช้ทฤษฎีเจตนาเชิง พฤติกรรมของฟิชไบน์ (Fishbein's behavioral Intention) ตลอดจนการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรม และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดของบิดามารดา เพื่อนสนิท และตัวนักศึกษาที่เคยและไม่เคยเสพยาแต่ละชนิด กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักศึกษา ระดับวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง จำนวน 1601 คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักศึกษาที่ เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยากระตุ้น และเสพกัญชา มีทัศนคติที่ต่อการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยากระตุ้น และเสพกัญชาตามลำดับ ยกเว้นเฮโรอีน และมีแนวโน้มที่จะทำตามความคาดหวังหรือการชักจูงจาก บุคคลอื่น ๆ ได้ง่ายกว่านักศึกษาที่ไม่เคยเสพยาเสพติด เหล่านี้รวมทั้งนักศึกษาที่เคย เสพ เฮโรอีนด้วย

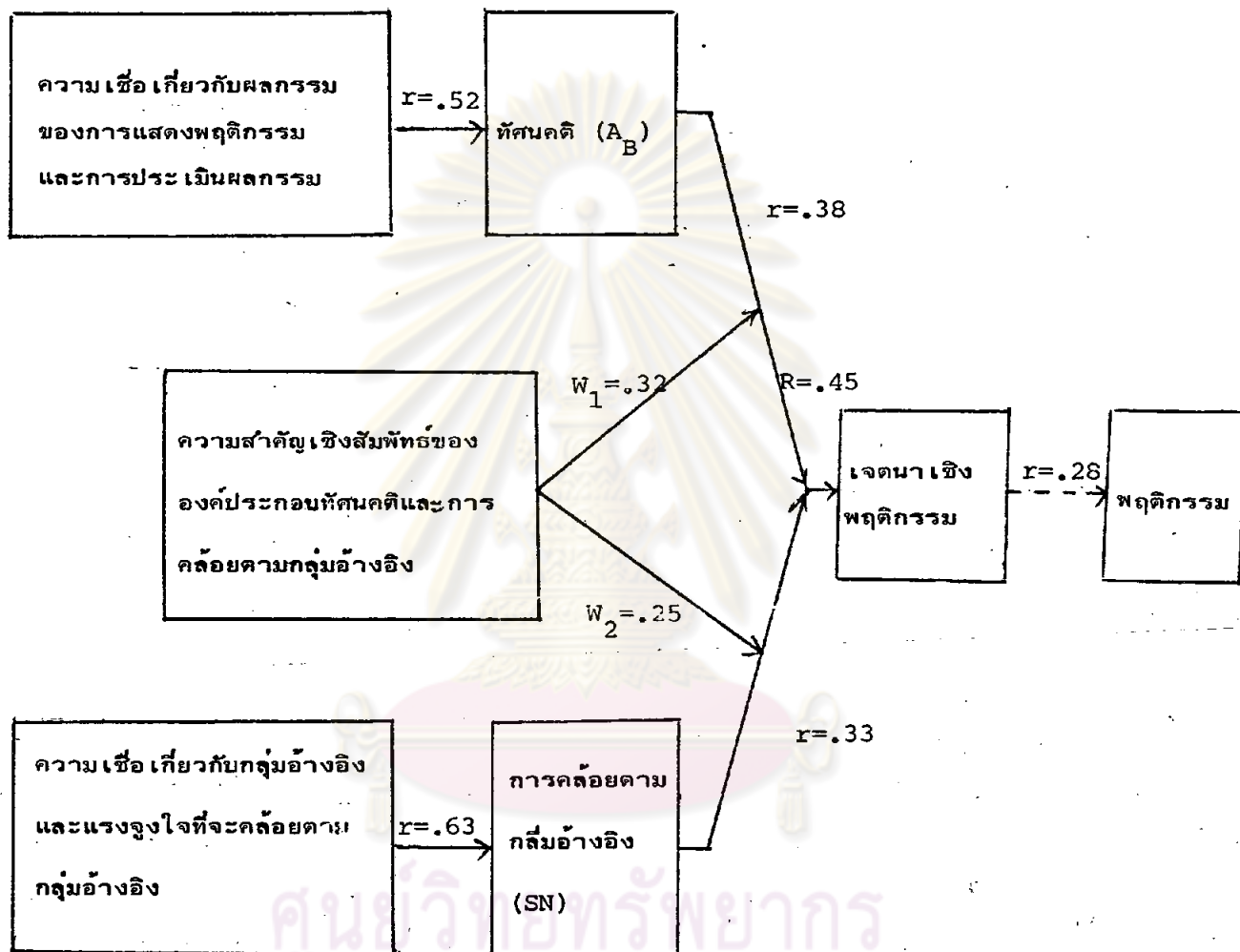
นอกจากนี้ทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยและ ดื่มสุราได้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ 0.5014 และ 0.1532 ตามลำดับ พบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

เพียงตัวเดียวสามารถทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราได้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่สามารถสร้างแบบจำลองในการทำนายพฤติกรรมการเสพยากระตุ่น กัญชา และเฮโรอีนได้ ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายผลว่า อาจเป็นเพราะยาเสพติดชนิดหลัง ๆ นี้เป็นยาเสพติดชนิดรุนแรงที่สังคมไม่ยอมรับ อาจมีเพียงเพื่อนสนิทหรือตนเองที่ตัดสินใจในการใช้ยา ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าควรใช้ทฤษฎีของพีชไบน์กับการวิจัยในเรื่องที่เป็นกลาง ๆ เพราะจะได้คำตอบที่ชัดเจนเพียงพอที่จะสร้างโมเดลทำนายพฤติกรรมได้ แต่ในเรื่องที่อาจให้ผลทางลบต่อผู้ตอบหรือเป็นเรื่องที่สังคมไม่ยอมรับ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และพฤติกรรมอาจไม่เพียงพอที่จะสร้างโมเดลทำนายพฤติกรรมได้

ในงานวิจัยนี้ตัวแปรที่ไม่ได้วัดคือ เจตนาเชิงพฤติกรรม ส่วนพฤติกรรมก็วัดจากการเคยทำหรือไม่เคยทำในอดีต จากนั้นก็นำทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมาทำนายพฤติกรรมเลย

หลังจากนั้นในปี 2527 วรณี จีระชุตีโรจน์ ได้ศึกษาทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมในการใช้บริการการปรึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 760 คน ซึ่งพบว่าทัศนคติต่อการใช้บริการการปรึกษากับอาจารย์แนะแนวในโรงเรียน ประกอบกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการใช้บริการการปรึกษากับอาจารย์แนะแนวในโรงเรียนสามารถทำนาย เจตนาเชิงพฤติกรรมในการใช้บริการการปรึกษากับอาจารย์แนะแนวในโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเจตนาเชิงพฤติกรรมกับพฤติกรรมการใช้บริการการปรึกษากับอาจารย์แนะแนวในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 พฤติกรรมนี้ได้จากการเคยทำมาก่อนเพียงใดในอดีต มากกว่าที่จะเป็นการวัดพฤติกรรมจริงหลังจากการวัด เจตนาเชิงพฤติกรรม

นอกจากนั้นยังได้ศึกษาความ เชื่อ เกี่ยวกับผลกระทบของการแสดงพฤติกรรม การประเมินผลกระทบ ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังภาพที่ 9

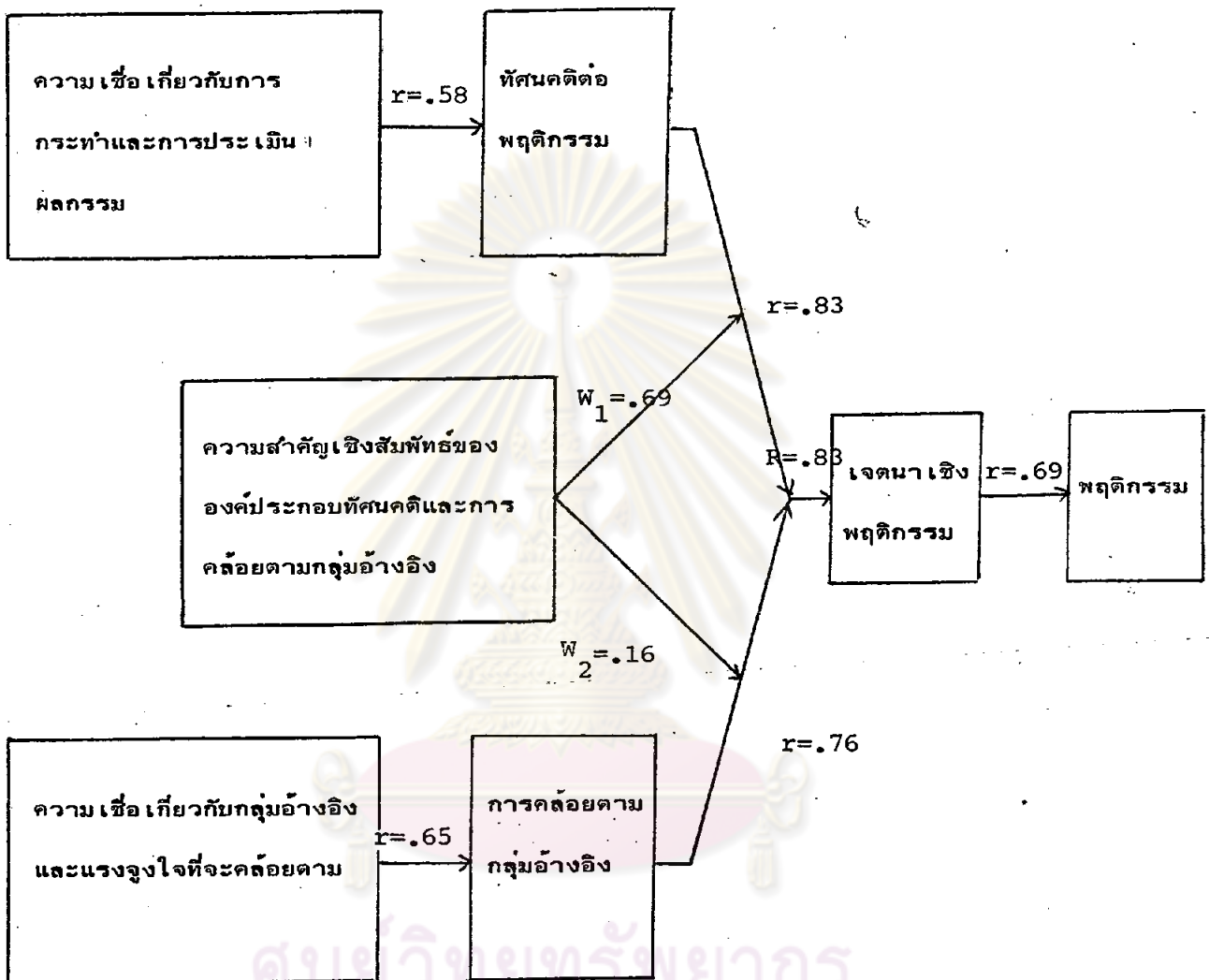
ภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา และพฤติกรรมในการใช้บริการการศึกษา (วรณี จิระชุตีโรจน์ 2527 : 68)

นพนธ์ สัมมา (2523) ใช้ทฤษฎีนี้ร่วมกับทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ แอชลินสัน และตัวแปรอื่น ๆ ในการค้นหาตัวแปรที่จะร่วมกันทำนายพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร

ให้ได้มากที่สุด ผลการวิจัยปรากฏว่า ทฤษฎีนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มต่าง ๆ ได้ร้อยละ 9 ถึง 28 ตัวแปรที่มีน้ำหนักในการทำนายคือทัศนคติเพียงตัวเดียว ส่วนการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่มีน้ำหนักในการทำนาย และ เมื่อรวมตัวแปรทั้งสองนี้เข้ากับตัวแปรในด้านอื่น ๆ แล้ว สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มต่าง ๆ ได้ร้อยละ 32 ถึง 53 ตัวแปรที่มีน้ำหนักในการทำนายคือ การรับรู้ว่าจะประสบความสำเร็จ ฐานะทางเศรษฐกิจ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามลำดับ ส่วนตัวแปรทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีน้ำหนักในการทำนาย (นพนธ์ สัมมา 2523 : 118)

การวัดทัศนคติในการศึกษาครั้งนี้ วัดเป็น 3 องค์ประกอบคือ ความเชื่อเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับการปลุกปั่นฝรั่งเศสใหม่ ความรู้สึกเกี่ยวกับการปลุกปั่นฝรั่งเศสใหม่ และความตั้งใจที่จะปลุกปั่นฝรั่งเศสใหม่ แล้วให้คะแนนแบบสอบถามแต่ละข้อเป็น 0-1 (0 = จริง, 1 = ไม่จริง) ส่วนการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงได้จากคะแนนความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงคูณกับคะแนนแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ข้อคำถามในการวัดทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเองโดยมิได้หาความเชื่อเด่นชัดมาก่อน นอกจากนั้นในการวิจัยนี้ใช้ตัวแปรทั้งสองทำนายพฤติกรรมโดยตรง โดยมิได้ทำนายความตั้งใจที่จะปลุกปั่นฝรั่งเศสตามทฤษฎีของพีชไบน์และไอเซน 1975 จะเห็นได้ว่า นพนธ์ สัมมา นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ตรงตามที่พีชไบน์และไอเซน 1975 ได้กล่าวไว้หลายขั้นตอน

ชาญศิลป์ อุทโยธา (2527) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของพีชไบน์ และไอเซนในการทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรมการเลือกคณะวิศวกรรมศาสตร์ในการสอบโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีการศึกษา 2528 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โปรแกรมวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2527 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จำนวน 84 คน ดังแสดงผลการศึกษาในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทักษะคิด การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนา และพฤติกรรมการเลือกคณะวิศวกรรมศาสตร์ในการสอบโควต้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี การศึกษา 2528 (ชาญศิลป์ อุทธโยธา 2527 : 28)

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ชาวมุสลิมได้แยกถามเป็น 3 ชุด ชุดที่ 1 วัดความตั้งใจ ทหาความเชื่อ เด่นชัดและกลุ่มอ้างอิงเด่นชัดที่เกี่ยวกับการเลือกคณะวิศวกรรมศาสตร์ในการสอบโควต้ามหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ปี 2528 ชุดที่ 2 วัดทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ชุดที่ 3 วัดความเชื่อ เกี่ยวกับการกระทำ การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง โดยแจกแบบสอบถามแต่ละชุดวันละวันละห่างกัน 1 วัน เพื่อป้องกันการย้อนกลับไปดูคำตอบในข้อคำถามก่อน ซึ่งตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลแล้ว การย้อนกลับไปดูคำตอบของข้อ เดิมไม่น่าจะมีอิทธิพลต่อการตอบแบบสอบถาม เลย ถ้ากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามตามความเชื่อ ความคิดและความรู้สึกของตนเองอย่างแท้จริง ส่วนข้อคำถามที่ใช้ในการหาความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำนั้นก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่จะทำนายและเข้าใจพฤติกรรม การเลือกคณะวิศวกรรมศาสตร์ โดยบางข้อถามว่า "ถ้าเรียนจบแล้ว" หรือ "ถ้าสอบเข้าได้" แล้วจะมีผลกรรมใด ๆ ตามมา แทนที่จะถามว่า "ถ้าเลือกคณะวิศวกรรมศาสตร์ มช. แล้วจะมีผลกรรมใด ๆ ตามมา"

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย และสามารถใช้ตัวแปรจำนวนน้อยในการอธิบายความแปรปรวน และทำนายพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและมีความแม่นยำ ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้ใช้ตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เพื่อทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรม การให้นมบุตรของมารดา ซึ่งคาดว่าจะสามารถนำมาใช้ได้ผลดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อชนิดของการให้นมบุตรของหญิงมีครรภ์
2. เพื่อศึกษาการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้นมบุตรของหญิงมีครรภ์
3. เพื่อศึกษา เจตนาเชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้นมบุตรของหญิงมีครรภ์
4. เพื่อศึกษาการใช้ทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้นมบุตร

ทำนาย เจตนาเชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้นมบุตรของหญิงมีครรภ์

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง เจตนา เชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้มบุตรของหญิงมีครรภ์ กับพฤติกรรมการให้มบุตรของมารดาภายหลังคลอด

6. เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีต่อผลของการกระทำ การประ เหมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในพฤติกรรมการให้มบุตรของหญิงมีครรภ์ ครรภ์แรกและครรภ์หลัง และหญิงมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

7. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการแนะนำส่งเสริมการให้มมารดาเสี่ยงทารก

สมมติฐานในการวิจัย

1. ทศนคติที่มีต่อชนิดของการให้มบุตร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลรวมทั้งหมดของผลคูณของความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประ เหมินผลกรรมนั้น

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้มบุตร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลรวมทั้งหมดของผลคูณของความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงนั้น

3. ทศนคติที่มีต่อชนิดของการให้มบุตร ร่วมกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้มบุตรสามารถทำนาย เจตนา เชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้มบุตรได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. เจตนาในชนิดของการให้มบุตรสามารถทำนายพฤติกรรมการให้มบุตรได้อย่างมีนัยสำคัญ

5. ความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ การประ เหมินผลกรรม ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีความแตกต่างกันตามตัวแปรประสพการณ์ในการให้มบุตรอย่างมีนัยสำคัญ

6. ความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ การประ เหมินผลกรรม ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีความแตกต่างกันตามตัวแปรการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ขอบเขตของการวิจัย

ก. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เลือกเฉพาะหญิงมีครรภ์ที่มีอายุครรภ์ 36 สัปดาห์ขึ้นไป หรือตั้งครรภ์ภายในเดือนสุดท้ายก่อนครบกำหนดคลอดทั้งที่เคย และไม่เคยมีบุตรมาก่อน สามารถอ่านหนังสือได้ ที่มาฝากครรภ์ ณ หน่วยฝากครรภ์ โรงพยาบาลศิริราช จำนวน 300 คน

ข. ตัวแปรในการศึกษา

1. การใช้เจตนาเชิงพฤติกรรมทำนายพฤติกรรม

ก) ตัวแปรทำนาย ได้แก่ เจตนาเชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้นมบุตร

ข) ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ พฤติกรรมการให้นมบุตร

2. การใช้ทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการทำนายเจตนาเชิง

พฤติกรรม

ก) ตัวแปรทำนาย ได้แก่

(1) ทัศนคติต่อชนิดของการให้นมบุตร

(2) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้นมบุตร

ข) ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ เจตนาเชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้นมบุตร

3. ศึกษาความแตกต่างของค่ามัชฌิม เลขคณิตระหว่างกลุ่ม

ก) ตัวแปรอิสระ ได้แก่

(1) ประสบการณ์ในการให้นมบุตร

(2) การศึกษา

ข) ตัวแปรตาม ได้แก่

(1) ความเชื่อ เกี่ยวกับผลของการกระทำ

(2) การประเมินผลกรรม

(3) ความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง

(4) แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

ข้อตกลงเบื้องต้น

มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่ดินมีอย่าง เป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่อาจเกิดจากการกระทำของตนก่อนตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง

คำจำกัดความ

ก. ทศนคติต่อพฤติกรรม หมายถึง การประเมินการแสดงพฤติกรรมนั้นในทางบวกหรือทางลบของแต่ละบุคคล

ในแนวคิดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมีวิธีการวัด 2 วิธีคือ

1. วัดโดยการประเมินความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมในลักษณะของความชอบ-ไม่ชอบ หรือ ดี-เลว จากมาตราจำแนกความหมายของออสกูดและคณะ
2. วัดโดยการรวมผลคูณของความหนักแน่นของความเชื่อ เด่นชัดที่ว่า การแสดงพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลของการกระทำนั้น (b_i) กับการประเมินผลของการกระทำแต่ละอย่าง (e_i) ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\sum_{i=1}^n b_i e_i$$

ข. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หมายถึง การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นที่เขาให้ความสำคัญ โดยรับรู้ว่าเขาอ้างอิงนั้น คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรแสดงพฤติกรรมที่ระบุนั้น

ในแนวคิดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมีวิธีการวัด 2 วิธีคือ

1. วัดโดยการประเมินความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความคิดเห็นของบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญต่อ เขาคิดว่า เขาควร หรือไม่ควรแสดงการกระทำที่ระบุนั้น
2. โดยการรวมผลคูณของความเชื่อที่เด่นชัดเกี่ยวกับทรศณะของกลุ่มอ้างอิง (NB_i) กับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (MC_i) ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\sum_{i=1}^n NB_i Mc_i$$

ค. เจตนาเชิงพฤติกรรม หมายถึง ความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของบุคคลว่าเขาจะแสดงพฤติกรรมที่ระบุนั้นเพียงใด

ความแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ทำการวัดได้โดยการประเมินความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของกลุ่มตัวอย่างจากค่ามากที่สุดไปจนถึงค่าน้อยที่สุด

ง. การให้นมบุตร หมายถึง พฤติกรรมที่มารดาภายหลังคลอดให้น้ำนมแก่บุตรของตนในระยะ 1 เดือนหลังคลอด ซึ่งมีได้ 2 วิธีคือ การให้นมมารดา และการให้นมขวด

1. การให้นมมารดา หมายถึง หญิงผู้เป็นมารดาให้น้ำนมตนเองแก่บุตรด้วยวิธีการให้ทารกดูดจากเต้านม หรือบีบน้ำนมใส่ขวดให้ทารกดูด

2. การให้นมขวด หมายถึง หญิงผู้เป็นมารดา หรือผู้เป็นมารดามอบหมายให้ผู้อื่นให้น้ำนมผสมแก่บุตรของตนเองด้วยวิธีการให้ทารกดูดนมจากขวดนม

จ. หญิงมีครรภ์ หมายถึง หญิงที่ตั้งครรภ์และมีอายุครรภ์ 36 สัปดาห์ขึ้นไป หรืออยู่ในระยะเดือนสุดท้ายก่อนคลอดที่มารับบริการฝากครรภ์ที่หน่วยฝากครรภ์โรงพยาบาลศิริราช

ฉ. มารดาภายหลังคลอด หมายถึง มารดาภายหลังคลอดบุตรเป็นระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งเป็นคนเดียวกับผู้ที่เคยได้รับการสอบถามจากผู้วิจัยในขณะตั้งครรภ์ ซึ่งมารับบริการตรวจสุขภาพเด็กที่ตึกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริราช

ช. เจตนาเชิงพฤติกรรมในชนิดของการให้นมบุตร หมายถึง ความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของหญิงมีครรภ์ที่จะให้นมมารดา สมด้วยความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของหญิงมีครรภ์ที่จะให้นมขวดแก่บุตรของตนในระยะ 1 เดือนแรกเกิด

ข. ทศนคติต่อชนิดของการให้นมบุตร หมายถึง การประเมินของหญิงมีครรภ์ในการให้นมมารดาแก่บุตรของตนในระยะ 1 เดือนแรกเกิดในทางบวกหรือทางลบ สมด้วยการประเมินของหญิงมีครรภ์ในการให้นมขวดแก่บุตรของตนในระยะ 1 เดือนแรกเกิดในทางบวกหรือทางลบ

ณ. การคัดลอกถามกลุ่มอ้างอิงในชนิดของการให้หมายบุตร หมายถึง การรับรู้ของหญิงมีครรภ์ที่มีต่อผู้อื่นที่เขาให้ความสำคัญ โดยรับรู้ว่ามีที่เขอ้างอิงนั้น คิดว่าเขาควร หรือไม่ควรถิ่นมมารดาแก่บุตรของคนในระยะ 1 เดือนแรกเกิด สบด้วย การรับรู้ของหญิงมีครรภ์ที่มีต่อผู้อื่นที่เขาให้ความสำคัญ โดยรับรู้ว่ามีที่เขอ้างอิงนั้นคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรถิ่นมขวดแก่บุตรของคนในระยะ 1 เดือนแรกเกิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย